VRATISLAV BĚLÍK

POVÍDÁNÍ Z HORÁCKA

Krajské nakladatelství v Havlíčkově Brodě

Krajské nakladatelství

Havlíčkův Brod

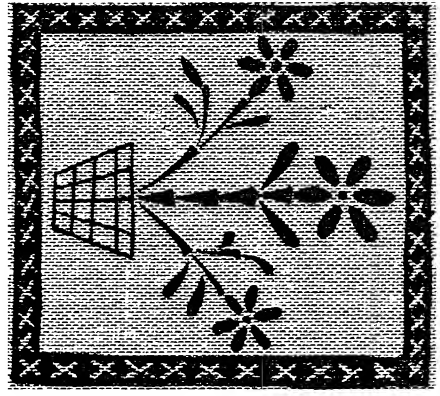

POVÍDÁNÍ Z HORÁCKA

Vratislav Bělík

1956

Krajské nakladatelství

Havlíčkův Brod

ÚVODNÍ SLOVO

Pojmenoval-li jsem tuto práci Povídání, *učinil jsem tak proto, že u nás na Vysočině se nevypravuje. Lidé si povídají. Slýcháváte: »Povězte nám vo hojičce z Předina«, nebo »sednite se a povidéte vo ty hrachovi vojně« a jindy zase »toto belo pěkny povidáni«.*

Touto knížkou vracím svému Horácku, co jsem od něho přijal. Děj i osoby jsou zde skutečné. Nic není smyšleno. Mnohé ty osobnosti jsem znal a znám. Dějištěm je ponejvíce moje rodiště a bližší i vzdálenější okolí a také místa, kde jsem působil služebně. Jen články »Bába z Morauskýho« a »Mateřské srdce hajného Chmelíčka« dějově se pojí na českomoravské pomezí při horním toku řeky Svratky.

Citově i mluvou jsem nejúžeji spjat se svým rodným krajem, jehož nářečí je i mou mateřskou řečí. Slyším každý sebemenší rozdíl, jimiž se naše obce nářečově liší. Užívám proto i horácké mluvy, abych více zdůraznil prostředí a přiblížil i osobnosti v jejich lidovém charakteru.

Některá moje povídání jsou téměř přímou řečí jednotlivců, které jsem slyšel osobně. Dálo se tak příležitostně. Bývala to ponejvíce sdělení určitých událostí, zkušeností nebo zážitků, jež přednášeli obyčejně lidé typičtí a to způsobem budícím vskutku pozornost. Od svého dětství je mám v paměti. Mnohé ty příběhy jsem i sám častěji právě pro zajímavost toho lidového přednesu na různých místech vyprávěl, takže jsou v mé paměti zachovány téměř v ryzí podobě. (Véhodná zabijačka, Jak strécovi hodeřelo do biča, Jak krava zežrala nárožáke, Začarovany vrtěni, Hojička z Předina, Nejlacinější pomoc, Vomlaďováni, Co matička zem dá a Chvála zemřelých).

Jiná povídání obsahují děj, jejž jsem s druhými prožíval a proto se mi o tom lehce vypráví (Lízačky, Dračky). Také bezprostřední spolužití s některými osobami je mi podnětem, abych napsal o jejich charakteru, povaze i způsobu života, takže své povídání mohu provázet jejich přímou řečí (Řežuchova mutr, Padrtuj dódyk, Dvakrát chytrá, Bábiččen strach vo telátko, Co bábičko zlobilo).

A to ostatní, co se událo třeba více jak před sto lety, jsem slýchal v rodině nebo i u přátel. Mnohé jsem poslouchal se zájmem několikrát, na některé jsem se pro zajímavost i vyptával, takže to vše je s mou osobou horáckého charakteru a lidového cítění nerozlučně spjato.

Svoje články píši jednak spisovným pravopisem a jen přímé řeči uvádím v nářečí, jiné předvádím v nářečí celé, abych zachoval horácký lidový charakter. — Stati dialektem psané bych ovšem měl psát pravopisem fonetickým, ale já nepíši tuto práci pro studium dialektu, nýbrž pro široký kruh i prostých čtenářů, kteří jsou zvyklí na četbu v jazyku spisovném a proto nářečí píši pravopisem spisovnému nejbližším.

Písně zpívala lidová zpěvačka Anežka Káfuňková ze Smrku u Třebíče. Notový doprovod podle zápisu Marie Bočkové.

O práci, při níž srdce promlouvají

LÍZAČKY

Povidli se vaři každé rok, dež je ho potřeba, ale to se dělá jen v kocheni na plutni v nejakym velkym hrnco. Za to ale, dej se horodi kadlátek a damazin a povidli se vaři v pecich zvlášt k tomo postaveněch, to só teprve te pravi lizačke. Te trvaji potum kolik dni a vařijó se veskrz ve dne, v noci.

Lizačke só zvláštni práca. Juž trháni kadlátek k tomo patři. V domácnosti se to vostatni mosi jen tak vodbet. Žensky maji pilno, protože lizačke só ženská záležitost. Musci že ešče ten žebřik k tomo stromo přestavijó pře trháni kadlátek a že dřeva z celéch ščip naščipó!

Pře lizačkách hrále velkó uloho hliněny hrnce. Bele černy a nepolivany a bele vérobkem vančickéch korbelářu. Do Róchovan je vozél na jermak, co je prvni téden v záři to středo po svatym Jilji, Josef Remunda. — Panečko — pane, to bele hrnce! Te bele pravi hrnčiřsky uměni, protože vetočet ručně na kruho takové pulvěderni, to je třicetilitrové hrnce, na to mosele bét roke zkošenyho mistra! A dej se ťuklo na ten a na ten, jak vo jermako žensky kupovale a zkóšele, ešl néni hrnec poklé, tak te hrnce zvoněle jak róchovsky zvone. — Ale te hrnce měle ešče také čarovnó moc, kerá začala, jak se zazděle do pece a jak se v nich začalo vařet. Šak za chvilko poznáte, co te povidláke dokázale!

Takové nové hrnec se néspiš zadrátovál a potum vomazál rozdělanó cihlářskó hlinó smichanó s plevama. Ve stary komoře,

v sini, v černy kocheni se stavěla pec. To se dva, negdy e tři hrnce postavile vedli sebe, každé na dvě cihle a pěkně se vobezdile. Rošt se nedělál. Voheň hořél zrovna na zemi. Dvířek nebelo a jen dvóma dirama se překládalo. — Potum se nachestale škopke a také hyny nádobi a pěkny hliněny vetiradlo. Dež již to belo hotovi, nasepalo se do hrncu kadlátek, rozdělál se voheň a čarovná moc hrncu začinala.

Vuňa vařenéch kadlátek převábila z celiho vukoli néspiš te mali. Každé dostál talířek lizačke a kos chleba. Lizačka se nabirala z talířko dřevěnó lopatkó a s ty se lizačka slizala.

Až již bele kadlátka rozvařeny, ceděle se přes hliněny sito a vetirale se malém březovém koščitkem. Belo to tak šikovny, že jen čisty pecke zustávale. A zrovna to vetiráni pusobilo zvláštni čarovnó moci na chasnike.

*

Dež Rézinka přecháděla dědino a nesla škopek vod tetěnke Kocandovi, potkala Bohóša.

„Co s tém škopkem, Rézinka?“

„Přiď vetirat!“

„A ve vařite?“

„Nó!“

A Bohóš přišél. Ale vetirat přišél e Linhard e Cerelinek, Tónek e ti drozi. Tetěnke zvale chasnike, abe přišl pomuct „mišat“, děvčata zvale „na vetiračko“. A vančicky hrnce vokázale, jakó maji moc. Pozvani chlapci přišl do jednoho. — Pak již nehořelo jen v ty peci, ale ve všech srcich těch, co je převábile vančicky hrnce.

*

Tónek již mňél Mercino dávno vehlidnotó, ale Mercina, dovi co směšlela. Tónkovi se vehebala.

„Šak počké,“ povidál se Tónek. A dež začale lizačke, Mercina se dočkala.

Ho Matóšku mňél kadlátkovéch stromu celó řado na hóvarsky mezi. Strome bele slity ovocem a Matóškovi trhál již dva dni. Ma-

tóškovka nezapomněla řict žádnymu, gdo šél vokolo, abe se vzál z natrhaněch — to, že pré abe se jim na rok zase horodělo. Tatik richtoval žebřike, Mercina a Rólina trhale, jedle a zpivale. Tónek votem věďél. Vehlidál co chvila za homnama. A ščesti mo přilo! — Najednó zustala Mercina sama. Tatik a Rólina vodjél nekam na hyny roli a tetka Matóškovka take povodskočela.

Tónek bél v ty raně na Hóvařich. Již stál pod stromem, co na něm Mercina trhala, čapl žebřik, pár halózek zapraskalo a již se válél žebřik na zemi. Mercina nadávala, ale Tónek se jen smil a bél samá legraci. — A ščesti mo znova přilo! Mercina mosela ze stromo dulu. Klin již měla plné kadlátek a potřebovala je vodsepat. Ale jak ničky dulu? — A ke všemo vona na stromě a Tónek pod ňém! Chodák Mercina! — Sešopovala se teda pomalinke niž a niž s haloze na halozo a na ty néniši mosela zustat sedět.

„Tónko, dé sem ten žebřik!"

Tónek se jen hořehtával. — Čim dál rozhodňéjic mo Mercina rozkazovala, ale Tónek bél jak pařez. Pak najednó povidá:

„Mercina, já tě s toho stromo zdělám!"

„Hopovaj se!"

Ale to již bél konec. Mercina jen vepiskla a již jo Tónek táhl za nohe dulu. Stáhl jo šikovně, ale vepadalo to, že jo nemini pustět. Mercina sebó clómala, vobá somtěli, rvačka pokračovala, až najednó se Mercina spomněla, že má v klině kadlátka:

„Tónko, co děláš, det mně rozmačkáš kadlátka v klíně!"

Tónek se votočél vokolo Mercine, ale nepusťél jo. Mercina nadávala, jak homěla, ale Tónek bél pořád ve veseli náladě. — Najednó ale Mercina ztichla, již se aň nehnola a za chvilko celá zjihlá povidá: „Tónko, přiď k nám neska vetirat!"

Večir přišl: Linhard za Rólinó, Bohóš s Rézinkó, Cerilenek s Lidkó a Tónek za Mercinó. Že de Tónek za Mercinó v ty chvili ale žádné ešče nevěďél. Stačelo šak jen přejit a ti vostatni se podivál jeden po drohym. Tónkovi jen zobe svitěle a z voči mo zustale jen čárke, jak se hosmivál. Jak Mercina na něho hlidla, ale

jak hlidla, pádem všeci poznál, že tade neco je, co spíš nebévalo. — A třebaže vařeni lizaček néň mujská práca, hned se chopil kopisti, abe take michál, dež ho pece stála Mercina a michala. „To néň mujská práca," zaháněla ho Mercina. Tónek přišél do rozpaku a povidá: „Det sem bél přece pozvané, abech přišél vetirat."

„Na to mosiš ešče némiň hodino počkat! Podivé se, že kadlátka ešče nésó jak se patři rozvařeny!"

„Na vetiráni mosiš počkat, ale lizat mužeš hned. Di se támle za dveři do pulce a donej se taliř na lizačko!" povidá Linhard.

Tónek poslušně šél, ale taliřo nenašél. Tak teda tam skočela vod pece Mercina, ale jak tam v kótko beli dvá, Linhard a Cerilenek hóp ke dveřim a juž je pěkně k roho přerazél a přiskřipl tam Tónka e s Mercinó. Tónek pochopil, co se stalo. Det mo neska sčesti juž po třeti přilo! Mercina sama dveři nezvrátěla, kór dež se k nim postavil ešče take Bohóš. — A Tónek be mosél bét špatné moské, debe ty ščasny náhodě nerozomňél. Za dveřima nastala chvilka, kraťónká chvilka blaženyho ticha. Ale to ticho nastalo najednó v celi komoře. Jen belo slešet, jak lizačke v hrncách špléchtaji a pod nima jak voheň praská. — Dej se pak chasnikum horáčelo za minótko dveři povolet, stál za nima Tónek, voči mo svitěle a jednó rokó držel Mercinko vokolo paso. Mercinka sklopila hlavo a rovnó z komore na dvur.

Tónek pak choďél k Matóškum denně na lizačko jak mišat tak vetirat, dokavád se v jejich peci vařelo. Te vančicky hrnce ho svó divotvornó moci tak táhle. Začál se Mercině libit a nakonec z toho bela e svarba.

A co dál?

Nevim, ešl ešče take Merciněna cera poznala čarovnó moc těch vančickéch hrncu. — Možná. — Ale vnučka juž jo jistě nepozná. Vemřeli vančičci korbeláři, s nima zašle e jejich hrnce a jejich kózlo. Uj se pece nestavijó, uj se lizačke nevařijó kolik dni a noci za sebó. Juž néni tohoto kózla milostnyho vábeni, ale mladi só znova a znova na světě a milostny kózlo mosijó poznávat nejak hynáč.

O DRAČKÁCH

O dračkách se hovořívá jako o půvabné, idylické domácí události. Kdyby však nebylo té tvůrčí vynalézavosti mladých a rozumné trpělivosti starších i našich babiček, nevím, kdo by u té titěrné a zdlouhavé práce vydržel. Zde se nedá nic přeskočit, nic sešvindlovat, nic vynechat; zde nezbývá než všechny ty miliony pírek jedno po druhém vzít do ruky a pěkně, opatrně sedrát.

Dračky těší první dva, tři dny, ale potom! — Ó jé, to se chce dětem spát, když nikdo nevypráví, když nikdo nezpívá! To se chce spát i když se spát nechce a dělá se tak, až konečně maminka řekne: „Děcka, spát!" — Pak už je vyhráno! Šup do postele! Ale v té chvíli je po spaní. — Dobře ještě, když je večer a může se jít spát, ale hůř je, když jsou venku hezké klouzačky, dětí na nich celá řada a maminka hned odpoledne naloží na stůl hromadu peří! „Až to sederete, můžete si jít zaklouzat," řekne maminka a jde si po svém. Musí-li drát kluci, je to pro ně hotovou trýzní. Děvčátka berou draní peří spíš už jako rozumnou potřebu. Tatínek říkával, že na maminku přece jen s tím draním peří vyzrál. Aby byl spíš hotov, nacpal vždy, když maminka odešla z kuchyně, peří do kapes. Venku pak je nastrkal pod sníh. Maminka se sice divívala, že z tak velké hromady tak málo nadral, ale to bývalo pro Pepíčka vedlejší. Hlavně, že se dostal spíš na klouzačku. Když pak slezl sníh, bylo hned vidět, kam se nesedrané peří podělo.

Draní peří — idyla!

Draní peří — svízel! To však je na tom, řekl bych spravedlivé, že na venkově to musí podstoupit skoro každý. — Kde by se vzaly peřiny, ten nejvzácnější poklad všech svatebních výbav? — Kde je více dcer, není zimy, aby se peří nedralo.

Přišel jsem do jednoho selského domu. Malé děvčátko otevírá vrata a vhání do dvora veliké hejno husí. Bylo prý jich třicet pět. „Prosím vás, nač tolik husí, vždyť to dá starostí!' — „Dá," povídá hospodyně, „ale já mám devět dcer," a kývá, abych se šel podívat. Vede mě do malé světničky. Tam na dvou postelích je narovnáno

až do stropu krásných zhlavců a duchen. Hospodyně ukazuje tento skvost s chloubou a pokračuje: „Čtyři dcery jsem už vybavila, pro tři už je výbava připravena a ta malá, co ty husy hnala a ještě jedna, musí už si výbavu také připravovat."

Ano, děvčata se musí kolem peří točit už od nejútlejších dětských let. Ale to není jen tak! Housátka jsou sice milé, malé babulenky, které se s radostí vítají na tento svět, ale pak to začne: shánět kopřivy, sekat je do žrádla, jít s housaty s pastvy na pastvu. Housata rychle rostou, stávají se stále neposlušnějšími a jsou-li pak už z nich husy, bývá s nimi na pastvě hotové trápení. Hned jsou ve škodě, hned roztáhnou křídla a letí si kam chtějí. A když už začnou podzimní chladna a zebe to do rukou i nohou, často se na pastvě i zapláče. Ale dětský rozoumek nezahálí. Snaží se rozluštit mnoho záhad a mnoho a mnoho „kdyby". A tak jedno takové „kdyby", že když už se ty husy musí pást, kdyby se aspoň nemuselo drát peří nebo kdyby to aspoň tak dlouho netrvalo. — To by tak něco bylo, kdyby se vynašel na draní peří stroj! A ještě by to bylo lepší, kdyby se vypěstoval takový druh husí, aby na nich rostlo takové peří, aby se už nemusilo drát! — Na všechny ty bolesti však nakonec přece jen přijde náplast: husí pečínka a krajíc chleba s husím sádlem. Škoda, že toho nebývá víc! — Jedno však přece jen blaží po celý život: peřina! Peřinka už novorozeňátko a duchna stařenku a stařečka.

Však i to draní peří má svůj konec! Na Martina začíná, ale do vánoc hledí každá hospodyně býti s dračkami hotova.

Konečně se přiblíží poslední den. To se nechává na sedrání už jen hrstka peří a pak se nachystají „dodýrky". — „Dodýrky" jsou hostina! — Dřív „pajmáma" nasmažila koblihů či smažínek, křupanců nebo božích milostí, napekla bábovek a koláčů na výslužky, uvařila lahodného té nebo dobrého kafíčka a pak se hodovalo. Končívalo to sladkou kmínkou. Zpívala-li a žertovala-li mládež o dračkách, o dodýrkách přímo jásala.

Dnes však dodýrky vyznívají daleko bohatěji. Nepočítá se už jen s dobrou vůlí draček. Hodnotí se jinak práce. Už každý den při

dračkách se podává svaćina a dodýrky se připravují pomalu jako svatba. Bývá maso pečené nebo řízky, pivo, koláče a čaj i mnoho cukroví a nakonec ovšem i sladká kořalka.

Vraťme se k té idylické stránce draní peří, kdy už odpoledne scházely se dračky v teplé světnici. Bývaly to již starší ženy, rozvážné hospodyně ze sousedství. Hovořívalo se, besedovalo, ba i nějaká zdlouhavá starodávná písnička se zazpívala. Lépe bylo, když přišel na besedu nějaký dobrý vypravěč, který na lavici u kamen pobavil celou společnost. — Vzpomínám zde stréca Sykoru, typického vypravěče vlastních jeho historek, které, jak říkával, „nebele ani k viře podobny, ale přece bele pravda". — Nejlepší však bývalo, že té jeho pravdě nakonec věřil on sám nejvíce. A tak když jednou pěkně mrzlo a dračky přicházely a všechny vedly jednu a tutéž, že tam venku, pane, mrzne a jaká že je to zima, začal stréc jednu ze svých historek:

„Tomoto řikáte zima? — Bél sem, mesim, tak ale třeti rok ženaté. Tenkrát sme měli dřeva na dvě zime, ale belo k Ménajéžiš a nebelo čém topit. Nezbévalo, než jet do lesa. Ale bela to zlá cesta, dež sniho leželo veseko až po sed a na něm bél ledové škralóp. — Jářko, vejedo časně zrána a za ten den se vrátim z lesa dvakrát. Ale zle sem pochoďél. Šlo to špatně. Jak se kuň do sniho bořél, tak ten ledové škralóp mo nohe rozřezával, že krvavi fleke zustávale na tem sniho. A v lesi to šlo take špatně. Dlóho to trvalo, nyž sem se dostál k sáhum dřeva, nyž sem dřevo dostál ze sniho a nyž sem je naložél na saně, dávno už belo poledne pryč. — Duma mama vehlidala a čekala a čekala. Uj se stmivalo, dejsem se vráťél. Jak mama hoviděla, že už jedo, hunem hutiká votevřit vrata. Já zatim vetáhno šnuptychl, smrkno a nos mně zustál ve šnuptychlo! Taková bela zima!"

Večery bývaly o dračkách veselejší. To se scházela děvčata a s nimi láskou planoucí srdce. Hlásívalo se mocným tlukotem, takže za jeho hlasem přicházeli chasníci, kteří měli stejně žhavé a láskou tlukoucí srdce. A ta srdce promlouvala písní, veršem, něhou, vtipem i škádlením. — Scházela se tam srdce, která již si rozuměla, scházela se tam srdce, která se teprve hledala a pomáhalo se srdcím roztouženým nebo i nepochopeným.

Písní a veršem se mnoho povědělo a tak u nás na Horácku nebyly dračky jakousi svízelnou životní nutností, ale rozvinuly se ve skutečné idylické chvíle.

Vzpomínám zde babičky Anežky Káfůňkové ze Smrku u Třebíče, která dovedla velmi barvitě a přesvědčivě přednésti takový večer při draní peří, kdy se prováděla hra t. zv. děkování.

Při této hře začalo se písní, ve které byla vyřknuta jména hocha a dívky v právě sejité společnosti, kteří by měli patřit k sobě. Neposkytovala-li píseň té příležitosti, stejně po jejím zazpívání se tak stalo, když bylo předneseno — na př.: „Jiřímu zpíváno, Lidušce dáno a nám budiž pěkně poděkováno."

Ve společnosti mladých našel se už vždycky někdo, kdo zvláštním pudem přímo cítil, která dvě mladá srdce po sobě touží. Nebylo-li takových srdcí, uměli dát dohromady takové dva lidi, že překvapeni zůstali nejen ti jmenovaní, nýbrž i celá společnost. Někdy z toho byla upřímná radost, někdy velké začervenání, jindy smích a někdy, když se takové párování o dračkách denně opakovalo, stalo se pravdou, i kdyby to ani jinak pravdou býti nemělo.

„Šak to napřed Božka a potom všeci povídali!"

Povědět písní a veršem, co srdce mladého člověka cítí a hledá, toť je právě společenský klad takového „děkování". A jeho ušlechtilá forma je vlastně to nejvzácnější. Tím se už sama doporučuje. Možno ji použít nejen při dračkách, ale vždy, když se mládež schází. Myslím zde hlavně na soubory.

Děkování

SLOUŽILA MAŘENKA...

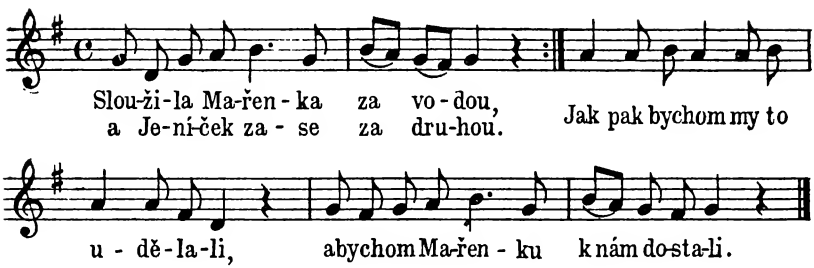

Sbor: Sloužila Mařenka za vodou
a Jeníček zase za druhou.
Jak pak bychom my to udělali,
abychom Mařenku k nám dostali?

Kdybych já měl veslo slonové,
stříbrem a zlatem prokládané,
vsedl bych já sobě na lodičku
a zajel bych si pro svou Mařenku.

A pak bych si ji vzal za ženu,
tak jako si vzal Adam Evu,
Adam Evu za svou ženu
a potom s ní dostal zlou odměnu.

Všichni ptáčkové umlkněte,
kteří v povětří lítáte,
aby se Mařenka mohla vyspat
a Jeníček mohl následovat.

1. dívka: Jeníčkovi zpíváno, Mařence dáno
a nám budiž pěkně poděkováno.

Jeníček: Děkujo přes červeny jablíčko,
že bodu mit hezkó ženuško.

Mařenka: Děkujo přes stříbrnó žličko,
že mo dám pěknó hubičko.

Sbor:

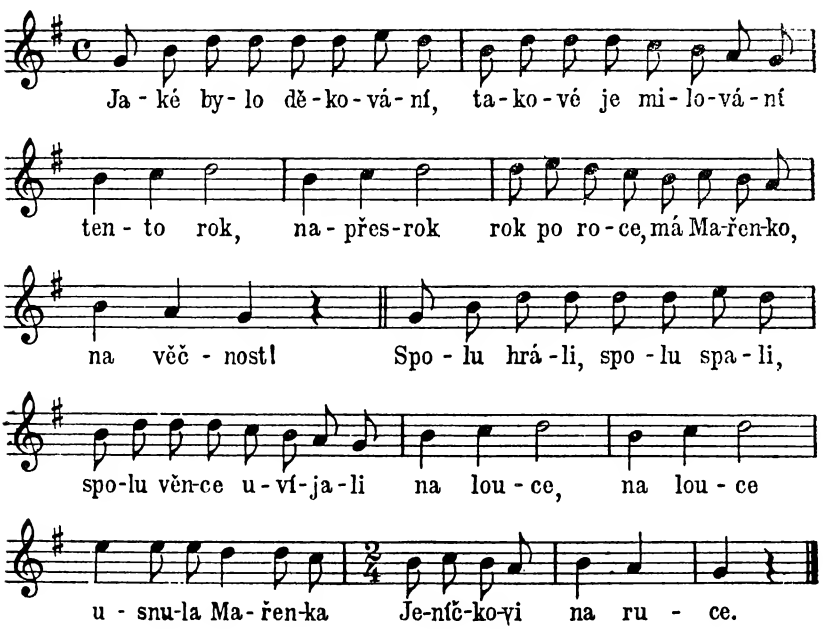

Jaké bylo děkování,
takové je milování
tento rok, napřesrok,
rok po roce, má Mařenko, na věčnost!

Spolu hráli, spolu spali,
spolu věnce uvíjali
na louce. Na louce
usnula Mařenka Jeníčkovi na ruce.

ČÍ TO PACHOLE PO VSI CHODÍ

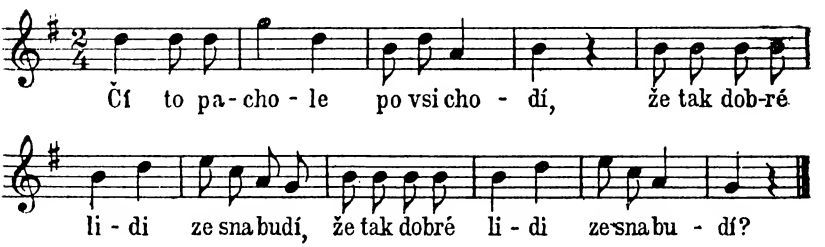

Sbor: Čí to pachole po vsi chodí,
že tak dobré lidi ze sna budí?

Čí by to bylo? — Rybníčkovo.
Chodí pod okénko Tomanovo.

Spíš-li, Mařenko, nebo nespíš
anebo mně otevříti nesmíš?

Já bych ti ráda otevřela,
kdyby mně hlavěnka nebolela.

Však tě nebolí, jak se děláš,
neb ty tam jiného u sebe máš!

Ach, nemám, nemám, jsem tu sama,
jen tebe, Jeníčku, pod oknama.

1. hoch: Mařence Tomanové dáno,
Jeníčkovi Rybničkovému zpíváno
a nám budiž pěkně poděkováno.

J. Rybníček: Děkuju přes kadlátko,
že je děvče jako cukrdlátko.

M. Tomanová: Děkuju přes zelený rozmarýn,
že s ním půjdu třeba i za komín.

Sbor: Jaké bylo děkování,
takové je milování
atd.

Ve sloce „Jaké bylo děkování" zpívá se vždy jen Jeníček a Mařenka.

A TI SMRČCÍ CHLAPCI MALÍ...

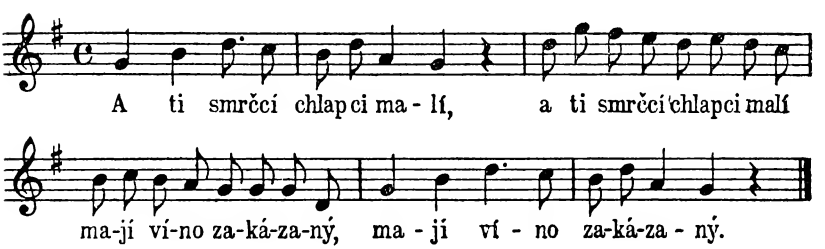

Sbor: A ti smrčcí chlapci malí
mají víno zakázany,

protože je nevykyslí
a jsou z něho chlapci pyšní.

Ten Mytisků nejpyšnější,
protože je nejhezčejší.

U muziky pěkně skáče
a Anežka za ním pláče.

U muziky pěkně zpívá,
Anežka se za ním dívá.

Nech, Staníčku, nech zpívání,
dej Anežce přivítání!

Koupil jsem jí pentli modrou
a to bylo na rozhodnou.

Když se do ní uvíjala,
přežalostně zaplakala.

2. dívka: Staníčkovi Mytiskovému zpíváno,
Anežce Salákové dáno
a nám budiž pěkně poděkováno.

Staníček: Děkuju přes slunce a měsíc,
že je mně milejší než jiných tisíc.

Anežka: Děkuju přes zelený věneček,
že Staníček je hezký mládeneček.

Sbor: Jaké bylo děkování,
takové je milování
atd.

TEN TRÁVNÍČKUJ ZROVNA CHODÍ

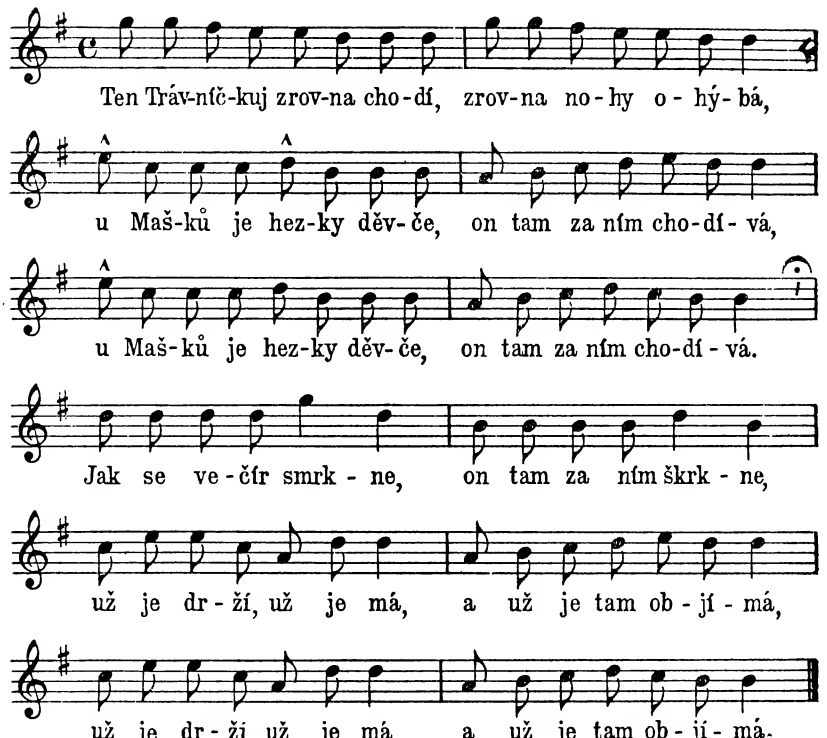

Sbor:

Ten Trávníčkuj zrovna chodí,
zrovna nohy ohýbá,
u Mašků je hezky děvče,
on tam za ním chodívá.
Jak se večír smrkne,
on tam za ním škrkne,
už je drží, už je má
a už je tam objímá.

2. hoch: Maškové Aničce zpíváno,
Františku Trávníčkovému dáno
a nám budiž pěkně poděkováno.

František: Děkuju přes zeleny-bíly,
že se mně to líbí.

Anička: Děkuju přes ten smrčský rybníček,
že je v něm mnoho rybiček,
až ty rybičky dorostou,
tak budu jeho nevěstou.

Sbor: Jaké bylo děkování,
takové je milování
atd.

ZARAZILA ANDULKA KULÍČEK

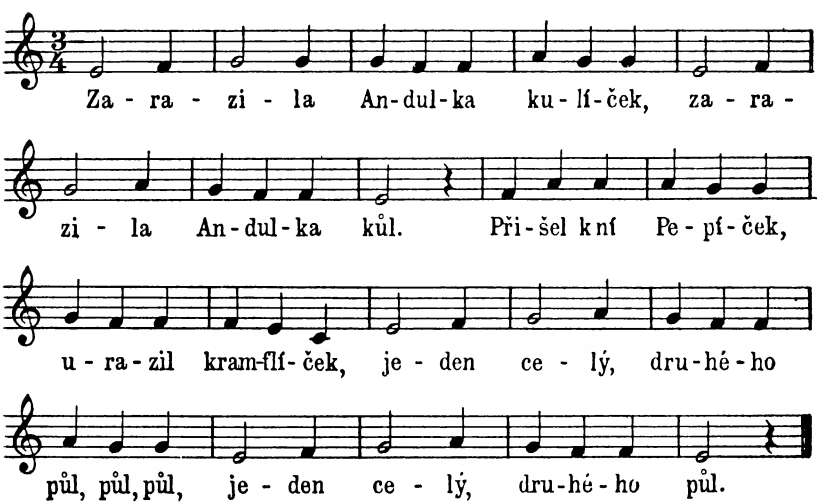

Sbor: Zarazila Andulka kulíček,
zarazila Andulka kůl.
Přišel k ní Pepíček,
urazil kramflíček,
jeden celý, druhého půl.

Jestli já tě, má zlatá Andulko,
jestli já tě nedostanu,
vylezu na skálu,
dám klobouk na stranu,
skočím dolů, srazím hlavu!

Proč pak bys to, můj zlatý Pepíčku,
proč pak bys to pro mě dělal?
Běž, poproš pajmámu,
pantáta dá radu,
půjdeme spolu na fáru!

1. hoch: Andulce zpíváno,
Pepíčkovi dáno
a nám budiž pěkně poděkováno.

Pepíček: Děkuju přes hrozen vína,
aby na žádném nebyla vina.

Andulka: Děkuju přes jabloňový květ,
vyberu si chlapce,
kterého budu chtět.

Sbor: Jaké bylo děkování,
takové je milování
tento rok, na přesrok,
rok po roce, má Mařenko, na věčnost!

Spolu hráli, spolu spali,
spolu věnce uvíjali
na louce, na louce
usnula Mařenka Jeníčkovi na ruce.

VANDROVAL SYNEČEK

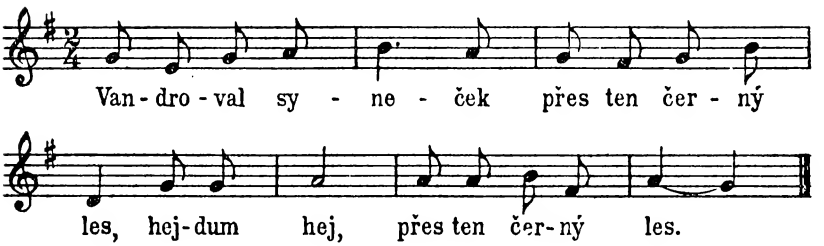

Sbor: Vandroval syneček přes ten černý les,
hej-dum-hej, přes ten černý les.
Navandroval ten Smrk, dosti velkou ves,
hej-dum-hej, dosti velkou ves.

Přišel až k těm Vávrům, zatlouk na vrata,
Mařenka vyběhla od stříbra, zlata.

A kdopak to tluče na naše vrata?
Ať nám neotlouká stříbra a zlata!

A já jsem syneček z daleké země,
žádám já, Mařenko, nocleh od tebe!

Ráda ti, Jeníčku, ráda nocleh dám
třeba na tom loži, co sama líhám.

Ustlala mu nocleh v dolní komoře
a sama se strojí pryč od mateře.

Koníček v maštálce prudce zařehtal,
až se ten Vávrův domek otřásal.

1. dívka: Jeníčkovi Manovému zpíváno,
Lidušce Vávrové dáno
a nám budiž pěkně poděkováno.

Jeníček: Děkuju přes kvíteček nejvonnější,
že Liduška je má nejmilejší.

Liduška: Děkuju přes bílou lilii,
že mu svůj věneček věnuji.

Sbor: Jaké bylo děkování,
takové je milování
atd.

Figurky

KAREL SÝKORA A JEHO STO LET

Že mu v žilách krev prudce proudila, je málo. Jemu krev přímo střílela. Taková to byla povaha ten Karel Sýkorův! A koně byla jeho radost. Ale jací koně! To museli být hřebci! Když s nimi Karel někam jel, musil to každý vědět. „Mladý Sýkora z Velkého Pole jede," říkali lidé.

Karel byl syn svobodného sedláka. Říkalo se jim tehdy dvořáci. Narodil se o několik let spíš, než se psalo 1800. — Co mu však bylo platno, že jezdil s krásnými hřebci, že mu krev v žilách střílela i že byl dvořácký syn, když vojenští páni měli na něj spadeno a vojna tehdy trvala čtrnáct let! — Tak se stalo, že se jednou Karel z nějaké cesty již domů nevrátil. — Po čase psal rodičům, že se dostal šťastně přes hranice a že se mu vede celkem dobře, protože zůstal věren koňům. Karel formanil. Zpočátku jen jako čeledín, ale za nějaký rok se mu to tak zalíbilo, že se stal spolumajetníkem formanky z Benátek do Hamburku. A to bylo co říci, neboť na takový podnik musel mít člověk nejen peníze a důkladné zdraví, ale musel být prozíravý, houževnatý, vytrvalý ba i neústupný. Při tom všem střídalo se na cestách dobrodružství za dobrodružstvím a to bylo něco pro Karla! Nemít nikde domov a být všude jako doma!

Na takovou jednu cestu z Hamburku do Benátek zůstal na památku po pradědečkovi Sýkorovi pytlík na tabák, upletený z drobounkých perliček, zdobený kytičkami růží, gondolou a nápisem „Zum Andenken von Venedig" (Na památku z Benátek). — A

ještě po něm něco zůstalo! Vyprávění, že tam v Italii některé věci, co jsou u nás jako pochoutka, byly věci docela běžné. Nebylo tam nejen dost laciného vína, ale také mandlí a cibébí. Ty se tam jedly jako u nás ořechy a sušená karlátka. Kolikrát prý jich dostal Karel od lidí plnou čepici a na cestě pak je jedl buď jen tak nebo s chlebem na svačinu.

Ale i to formanění vzalo konec a když Karlovi přešla léta, že se mohl cítit bezpečný před vojnou, vrátil se domů. Tenkrát však nepochodil dobře. Vrátil se právě po státním bankrotu. Odchodem za hranice ztratil své dědické právo jako prvorozený. Statek musel převzít Karlův mladší bratr a Karlovi zůstal jen podíl druhorozeného. Po tom bankrotu zbylo mu z něj zrovna jen tolik, že za to mohl koupit zase jen jednu formanskou soupravu s párem koní. — Tak začal Karel s formankami znova, ale jen doma. Bral to však zase na velké linky. Nemohl zapomenout na ten dřívější dobrodružný, ale i velkorysý život za hranicemi. Zkušenosti ho nezkrušily, krev se mu neztišila.

A přece se Karel oženil. Když měl šest dětí, zemřela mu žena. K vůli těm sirotkům se musil oženit znova. Vzal si Filipinu Staňkovu z vedlejší dědiny a měl s ní ještě šestnáct dětí. Žádné z těch dvaadvaceti dětí nezemřelo a když měl Karel Sýkora s druhou manželkou zlatou svatbu, bylo mu 92 roků, sjely se ty děti na tu svatbu pomalu z půl Evropy: z Vídně, z různých konců celého Rakouska, z Německa i z Ukrajiny. Každý přijel sám, t. j. synové bez manželek a dcery bez manželů. Tenkrát se Sýkorovy děti všechny sešly a některé se ponejprv viděly. — To starý Sýkora nemusil na to ani vzít třídní katalog, aby je všechny svolal, jak o něm lidé říkali. Když pak nejstarší syn, také Karel, seděl za stolem se svým otcem, nebyli ti dva k rozeznání. Oba už byli staří a bělovlasí. Jen při chůzi bylo starého otce poznat. — Na památku tak významného dne v rodině nejen pro tu zlatou svatbu již v druhém manželství a věku tak požehnaného, ale i na památku tak šťastného se shledání dvaadvaceti sourozenců, zůstala v městeckém kostelíku jako dar všech těch oslavenců pěkná gotická monstrance.

A ještě o tom Karlově formanství zde, u nás! Byl to život opravdu dle jeho chuti. Ale žena jeho často plakávala. Dětí přibývalo, s nimi starostí i práce a otec byl pořád ve světě. Pravda, vydělal dobré peníze, rodina netrpěla nouzi, ale on sám spotřeboval také mnoho a bujná jeho krev se nemírnila. Bylo třeba mnoho trpělivosti, aby to jeho žena všechno vydržela. Byla však statečná a hlavně zdravá, takže těch mnoho dětí ji nezkrušilo. Měla stále muže k tomu, aby už formanění nechal a hleděl si spíš takového živobytí, aby také žil s rodinou.

Dlouho se s tím Sýkora nemohl smířit, ale když se rozmyslil, rozhodl se být šafářem na velkostatku. Potřeboval být stále mezi lidmi a něco řídit, co každý nedokáže, ale také za čím by bylo skryto vždy nějaké dobrodružství. A šafářování mu vyhovovalo!

Nyní již uslyšíte o Karlu Sýkorovi příběhy z jeho života, jejichž svědkem byla jeho dcera, moje nevlastní babička, která nám nejednou vyprávěla o těžkých chvílích ze života svého otce. Zůstává mně v paměti několikeré vyprávění o příhodách s býky ve dvorském stádě. — Býk v očích venkovských dětí je nejen veliké, ale i zlé zvíře a proto i velmi nebezpečné. Ten, kdo obsluhoval takového býka, zdál se býti velikým hrdinou a mohu říci, že děti ho dovedou srovnávat se statečnými rytíři z pohádek. — Přímo jsme tedy babičku žadonili, aby povídala o pradědečkových příbězích se zlými býky. A ona vyprávěla:

Bét pasákem ve dvoře nebelo jen tak, jako je vehnat na kopec pár krav, abe se tam chvilo pásle. Já vim, vono je to e pro te děcky nožke s tém vobratěnim a zaháněnim dobetka dost, ale ve dvoře to bela velká starost a pasákem nemohl bét každé. Stádo belo velky a v něm bél e bék. A s tém se to muselo homět. Bék mijávál na krotěni krózek v noso. Dež se zdálo, že se to začiná békovi nelibit, musél se k němo pasák šikovně přetočet a šup, juž mo provlikl prostraněk krózkem v noso. A juž šél bék jak panenka. — Negdy mijávál bék e hravi chvile, škádlél jak krave tak e pasáka a negdy belo potřeba vzit na něho bič. Ale ani ten bič decky nepomohl, ba stalo se, že zviře začalo tim vic vevádět a pak nezbé-

valo, než mo chrcnót putynko vode do voči. Šak proto na pastvisko stávala káď vode a ve dvoře se na to bedlivě pamatovalo, abe bela pořád plná.

Náš tatinek mňél s békem štyrykrát přihodo. Dvakrát se tékala jeho samotnyho. — Jednó dež hoslyšél, že ve chlivě nejak divně křastěle řeťaze, pádem ho napadlo, že tam nebode neco v pořádko. A proto rovnó do chliva! V ty raně se ale vehrnol ze dveři bék a protože mo tatinek stál v cestě, rovnó se hnál po něm. Tatinek šak ani némenši chvilenku neztrácel rozvahe. Pravda, rozkřikl se na béka, abe ho zarazél, ale nebelo to nic platny. Všechno, co se pak hodálo, stalo se potum tak najednó, že člověk ani nevi, jak to všechno belo, ale v tem již tatinek chetl zpředo béka za rohe a tak prudce mo votočél hlavó, že bék padl na kolena. Musél mit tatinek hroznó silo! Na dvoře se strhl poplach. Musci hned beli ho tatinka, jeden provlikl békovi provaz krožkem v noso. Bék s veplaženém jazykem jen chropťél. Bela to hrozná podivaná! — Jak se to pak již stalo, že zkrotěnyho béka vodvedli do chliva, ani nevim. Me sme všeci mesleli jen na tatinka. Ten za chvilo přišél za nama. Šél zvolna, ale zpřima a ten den již ani slova nepromluvil.

Ešče jednó bél tatinek splašeném békem napadené. Tenkrát mňél v tem neščesti dvakrát ščesti. Před maštalama belo zrovna na hnojišči vesoko narovnanyho hnoja a rozzuřené bék přerazél tatinka na ten hnuj. Tak se stalo, že ho nerozdrťél, ale přerazil mo jen tři žebra. — A druhy ščesti belo, že tatinek šél zrovna s velkém bernardynském psem. V ty chvili, jak bék tatinka nabrál, milé pes zakósl se békovi do šňupáko a držél se ho, držél, ať bék háďél hlavó, jak chcél! — Za to, že ten pes tatinkovi život zachránil, všade ho tatinek potum sebó brál a nechál se ho, až pes zašél stářim a přirozenó smrti.

Potum ešče dvakrát se stala zlá přihoda s békem. Ta se tékala zase pasáka.

Jednó pasák dlóho nehnál s pastve. Konečně krave přišle, ale bez pasáka. Take bék nebél ve stádě. Tatinka hned napadlo, že se neco stalo a tak vzál lidi a psa a šli na pastvisko. Uj zdaleka viděli,

co je: Pasák se krčil na vrbě, a bék vokolo ni pobihál. Rozehnál se decky a drc do ty vrbe. Dež pak lidi přišli bliž, viděli, jak bék vehrabál vokolo vrbe ďamo, jak do stromo hlavó vrážél a jak mermómoci chcél vrbo e s pasákem porazit. — Pane, tenkrát selhál pasákovi e néosvěčeňéši prostředek: chrcnót békovi putno vode do voči. — Začalo pré to jen hró. Bék škádlél pasáka: hoňél ho vod stromo ke stromo, ale potum to vzál nejak vážně, přešla ho trpělivost a milé pasák tak-tak že se dostál na to vrbo. — Vic lidi se bék přece jen zalekl, kór dež dostál bičem pořádně přes šňupák. Pak se vobráťél a marš ke dvoro!

A ešče se jednó stalo, že vběhla do dvora děvečka a křičela: „Krave dó s pastve same dum!" — Lidi věděli vod ty přihode s tém pasákem na vrbě, že to neznamená nic dobryho a tak hned vebihali, tatinek za nima a rovnó zase na pastvisko. Ale již tam nedošli. Potkali béka. Ale ta hruza! Bék mňél hubo vod krvi, na rohách namotany střeva a..."

Dál už to bábinka pohnutím nikdy nedovyprávěla. Všichni však jsme poznali, že býk pasáka roztrkal. Šafář Sýkora pak nemluvil kolik týdnů na nikoho. Žalostná smrt člověka, který byl pod jeho vedením, ho tak zkrušila, že brzo na to vyhověl dávnému přání své ženy. Zanechal živobytí ve velké společnosti. Koupil v Rouchovanech chalupu č. 60, odstěhoval se tam se svojí velmi četnou rodinou a sedlačil. Dvacet mír a ještě nějaký pacht však nestačilo ani na to, co rodina potřebovala na stravu. Při nejbližší příležitosti pak přikoupil pole zrovna od vedlejší chalupy a pak už jim ta sedlačina šla lépe.

A na tom č. 60. žil Karel Sýkora ještě na výměnce, tam slavil i tu zlatou svatbu a dožil se věku sta roků.

STRÉC JEHŇÁTKO

Von se tak nemenował, ale lidi mo tak řikál. A to tém pádem, že handlował v jehňatech, kuzlatech a nakonec e v telatech. Začál jehňatama, protože tenkrát skoro ho každyho sedláka belo pár kósku vovci. Protože take vlna bela v dobry vážnosti a měněla se za čistó, vepracovanó vlno nebo e za dobry sukna, tóžil každé po tem, aby nejakó to vovco mňél, ať bél sedlák nebo baračnik. Ho baračniku to ale belo dosti zli. Mňél k baráko e kósek pole, ale peněz tam nebelo. Kde be se take brale? Nádeňcká práce nebela pravidelná a v zimě aň ty nebévalo. Pravda, dělale se pobřisla, ale co to belo, dež vod kope se platěle dva, névéš tři grécare!? — Zač teda kópit to jehně e dež ten chlivek na ně bél a pastve belo take dost?!

A ničky sme ho toho, co strécovi dalo néjen méno Jehňátko, ale pomuhlo mo k tomo, že ze štvrtlánika stál se bohaté člověk, takže překópil ešče jedno štvrtko a pak dobře hospodařél. Mňél von tenkrát ščasnó myšlenko, dež jednó takové nádeňk se před ňém posteskl, šak že debe tak nejakó to vovco mňél, jak be se pomuhl, ale že na ňo žádnéch peněz nemá. Stréc na to povidá: „Já tě dvě jehňata počim.“ — „Počite, počite! Ale co z toho bodo mit, dež vám je bodo moset vrátět?“ na to zase nádeňk.

„Kdy mně je vrátiš? Až bodeš mit hyny.“

„Tak, to be teda belo dobry.“

„Ale já bech bél na škodě, debech já aj za rok dostál takovi jehně, jako ničky počojo. Te mně vrátiš to mi jehně a to novi se necháš.“

Nádeňk vevalél voči: „Vovco dat za jehně?“

„A belo to jehně tvi? — Tak abes zase te nebél na škodě, vrátiš mně to vovco za tak dlóho po vokotěň, jak dlóhos jo mňél před vokotěnim.“

Toto se tomo nádeňkovi moc libilo.

Drohé rok již taková pučka nebela jedna. Stréc počował jehňata napořád. Pravda, dostál za to přezdivko Jehňátko, ale to mo neva-

dělo. Začál počovat e kuzlata a nejaky to tele. V barácich belo najednó lepši živobeti. Bela vlna, kuža na kožich, jehňata se prodale nebo e snědle. Dej se v takovim baráko za pár let dopomuhl e ke kravě a grécara za ňo nemosél dat, belo to hotovi dobroděň.

Šak e strécovi se dobře dařelo. Duma mňél sviho dobetka dost a po celim vukoli, mesim, ešče vic. A ten dobetek mo šél na roko již hotové a bez práce! Za ten se jen brale peňze. A dež jé stréc e lacino prodál, dečky na něm ešče hodně vedělál. — Sám ale sviho nenechál. Na roli a vokolo hospodářstvi dělál dál jako každé, ale tém pádem, že tižél ešče toliš peněz za dobetek, muhl do hospodářstvi kópit take to, co se drohé dovolet nemuhl. Celé dum přestavěl a zařizeň v něm belo na to dobo to nélepši.

Toho mo, pravda, začál drozi závidět a večitál mo e lichvo. Šak det každé muhl začit s tém dobetkem tak handlovat jako von, ale lidi k žádnymo nešl jen zrovna ke strécovi Jehňátkovi.

Jehňátko-lichvář!

Kolikrát se proto celi hádke vedle.

Kdo mo lichvářu začál nadávat? — Již to tak bévá: Ti, co jim stréc počovál. — Ale tade to belo vobráceně: Ti ho chválél a za dobroděnca ho mňél. Lichvář mo řikál zrovna ti, co mo toho nabetyho majetko záviďél. Tato votázka nevedla hnkdá[1]) ke konco. Ti, co neco mňél, řikál, že stréc brál urok moc vesoké, ale ti, co jim stréc počovál, jim to vevracél: „Ve, co počitáte jen s penězima, mlovite vo vesokym uroko, ale me, co máme jen te roke na práco a vědělek malé nebo e žádné, me se na kos ty práce vokolo toho e vepočenyho dobetka nevohližime, kór dež vime, že z ty práce máme živobeti a že ten dobetek bode za nejaké čas náš. Takovádle pučka ešče každymo dobře pomuhla a žádné z ni na boben nepřišél."

*

Stréc Jehňátko bél dobré hospodář. Ešče před tém, než s téma jehňátkama začál, vážél se každy maličkosti, kerá hospodářstvi

---

[1]) hnkdá - nikdy

slóžela. A to s ňém šlo až do hrobo. Juž bél véminkář a dódyk vetché, ale pořád ešče se vo všechno starál, pořád ešče mňél ten hospodářské zájem. Dež juž pracovat nemuhl, aspoň hopozorňovál na všechno, co belo k užitko. E takoviho škaredyho slovička se vážél. Je to taková věc, že každé na ňo nadává, dež do ni šlápne, ale von — kde pak! Von za to e plaťél!

Seďél jednó za homnama v chládku a divál se do trate, jak tam všecko ruste. Najednó se kolem šmékne klok; šóp za keř a juž spóšči kalhote! „Počké, chasnčko, běž na naše! Já ti dám grécárek!" volál stréc Jehňátko. Klokovi to belo divny, ale šél. A dostál ten grécar!

Grécar! — Za grécar bela cvrnda[1]), kósek pernikoviho cukrovi, tužka! Za dva grécare rohlik, za tři grécare kudla! To belo neco! — Klok to řekl drohém, zač dostál vod stréca Jehňátke grécar.

Tři kloci: Ladik, Poldik a Tónyk dostál chuť na cvrndo. Ale kde vzit grécar? — Pomuhl jim stréc Jehňátko. Zase ho našél, jak sedi za homnama, a tak se pádem k tomu začál chestat. — „Chasnčci, počkéte, pudete na naše!" zavolál je stréc. Kloci to mňél vehrany. Nyž došél k nim na dvur (stréc šél s nima), Ladik juž sotva docházel, Poldik se mosél kapko naminat, ale Tónyk ať dělál, co dělál, všecko marny. Potum to stréc přehlidl, mákl do kapce ho veste a povidá: „Ladičko, tade máš dva grécare, Poldik dostane grécar a te, Tonyko, dostaneš h....; tes mně nedál aň to!"

Hano, tak hóskostlivé hospodář bél stréc Jehňátko!

*

Dej se syn vožeňél, mosela se nevěsta na staryho Jehňátke dlóho zvekat. Ale překonala to a to vážnost, jak patři tchánovi, mo přece jen proukazovala. Huř belo, dež dorustale vnučke. Te měle dódykovo starostlivost vo hospodářstvi jen za zlovolny sekyrováň. Tatik s matkó mosél co chvila mezi dódykem a slotama[2]) neco horovnávat. — Mladi potum také se nahočél[3]) dódykovi ro-

---

[1]) cvrnda - cukrový špalíček; dnes: lízátko
[2]) slota - děvče
[3]) mladi se nahočél - mladí se naučili

zomnět, ale dej se stalo, že již to s ňém néň k vedržeň, přece mo na potvoro neco vevedl.

Bele roráte. Stréc Jehňátko na ně take choďél. V městečko bél zvek, že všeci, co šl do kostela, po zazvoněň se stópl před vrata a čekál, až k nim došl ti, co zustával na krajo vobce. Ti šl dečky prvn a ti vostatn se k nim dum po domě předávál. Tak přišl do kostela všeci najednó. — Došlo se až k Jehňátkovém. Hynegdá již stál stréc před vratama, ale neska nikdo tam a jen ve vémince belo světlo. „Stréče, stréče, již zvonělo, pote, pote!" klepál nekdo na vokno a volál.

A stréc stál na sekrci na pul voblečené, s košeló do gati nezastrčenó. Stála vokolo něho jak kredolina a stréc bél celé neščasné. „Podivéte se na te potvore, co vone mně hoďélále! Vone mně naškrobile podolek ho košele. Stoji to jak prkno! Co pak to mužo zastrčet do gati? A staró košelo te slote vodnesle a já ničky nemužo aň na roráte," nadával na vnučke stréc Jehňátko. A na te roráte se ten den již vopravdo nedostál.

*

Stréc se dlóho a dobře držél se zdravim. Ale jednó ráno, šak to již mo belo devětavosumdesát, povidá: „Neska se mně nejak nechce stávat." Drohé den se dál zavolat celó přizeň. Dež přišla švagrová, žena vod jeho némlačiho bratra, bela vo dvacet let mlači jako stréc, a tak trocho spolo pobesedovál, povidá najednó stréc: „Tetka, poso, poso!" — Tetka věděla, že se stréc lóči. Nakloněla se teda a strécovi to poso dala. Dež pak již bela pryč a na véminko přišla snacha podivat se, ešl be dódyk neco nechcél, seďél stréc na posteli. Najednó mo tak nejak zvesela zasvitlo ve vočich a povidá: „A já sem ji jen tak špásem řekl — tetka, poso! A podivé se, Maroško, na to! Vona, ženská nemóresná, mně to poso dala!" Potum se zase položél.

Za hodino na to bél stréc Jehňátko vpáno.

Psáno ve starším nářečí.

DVAKRÁT CHYTRÁ

V městečku žil František Černý, který měl výrobu sodové vody a limonád. Říkalo se mu prostě „sódofkář". Dobře mu ten podnik šel, takže brzy za ušetřené peníze vlastnil dům. Říkalo se o něm, že má „dum z vode".

Toto však je jen předehra k tomu, co se událo ve vedlejší dědině a do celé té historie přišel „sódofkář" sice jako nejvýznamnější činitel, ale vůbec za to nemůže.

*

Ta ženská byla dvakrát chytrá. Když ponejprv ovdověla, měla již vdané dcery a syn se ženil hned po otcově smrti. Dle poslední otcovy vůle připadl mu statek a jeho matce na tom domě „véminka". Tenkrát však byla ještě ženská statná a výměnka pro ni ještě vlastně nebyla. Ani ne proto, že by jí odpadala starost jako selky, spíš jako proto, že prý je „véminka" skoro jako poloviční žebrota. A tak jaké pak copak? Vdala se znova za bezdětného vdovce a pak se jmenovala Vétaska. — Chytrost však nejsou žádné čáry!

Když už věděla, ještě ne jako Vétaska, že se bude vdávat, navrhla synovi, jestli by jí véminku nevyplatil, že by šla do podnájmu, však že oni tam mají stejně málo místa a ta její světnička že je také jen malý koutek. Synovi to sice bylo divné, že matka chce od nich, ale dával jí celkem za pravdu. Jeho žena se proti tomu ani trochu nestavěla, protože s tchyní bylo dost těžko vycházet. Jen ta úhrada za véminku byla vysoká. Ale když mladí uvážili, že by to s matkou nedělalo dobrotu, kdyby jí nevyhověli, proto raději si na tu výplatu véminky potřebnou část vypůjčili. — Matka však syna bez povinnosti syna k matce jen tak nenechala. To si nedala ujít, aby ji syn vyvezl jednou za měsíc do městečka do kostela a když bude potřeba, aby jí jel pro panáčka s Pánem Bohem. — Matka se tedy odstěhovala do prázdného baráčku po nebožtíku Šafránkovi a platila pacht. Když pak jí syn složil výplatu za véminku, za krátký čas začal za jeho matkou chodit vdovec Vétasa.

Ne začal, to už byla stará známost, ale teď se objevila v plném světle. — Za nedlouho byla svatba a Vétasova chalupa dostala novou hospodyň. Mnoho práce při ní nebylo, na živobytí to dostačovalo a za ovoce z pěkného, velkého sadu se také vždy pár desítek zlatých stržilo. Vétasce se dobře vedlo. Žila na chalupě a přece jednou za měsíc se dala jako selka vyvézt do kostela v košinách a na pěkném „sicu", i když ještě dobře běhala.

Druhé manželství Vétasčino trvalo hezkých pár let, ale ovdověla po druhé. Nějaký čas žila sama, ale stáří ji přece už jen zmáhalo. A vdávat se po třetí? — Chalupu i všechno rolí jí sice druhý muž celé poručil, ale to všechno už začínalo potřebovat mladého hospodáře. A kdopak by si bábu bral? — Vétaska tedy napsala dceři, aby za ní přijela na něčem se domluvit. Domluvily se, že pošle dceru Štefi, aby byla u babičky a jako dědička ji dochovala až k smrti. — Štefi již byla na vdávání a znala svou dvakrát chytrou bábu. Nečekala na dědictví až po její smrti. Hned, jak nastoupila, vymohla si na bábině, aby jí dala připsat k plnému používání půlku celého majetku. To se, pane, Vétasce nechtělo líbit, ale nakonec přece jen svolila. Co by si byla sama počala?

Ale mudrovat o tom nepřestala. Když se jí zdálo, že už tomu přišla na kloub, brala tu polovinu celého majetku k plnému užívání doslova. Tak se začalo všechno dělit na dvě spravedlivé polovice: počítaly se hrnky kávy a mléka, talíře polévky, buchty se dávaly stejným dílem na dvě mísy a půlil se i chleba. — Štefi však byla mladá, chutnalo jí, rychle jí ubývalo jídla, ale Vétasce už to tak nešlo. Nechtěla, aby Štefi spíš vařila nové jídlo, až také ona bude mít snědeno. Štefi se tomu smála, uvařila si čerstvé a říkala, že vaří ze svého, jedla před bábou lepší věci a bába jen a jen hubovala. Pomoci však si nemohla. Bez Štefi by neměla nic. Přece však jen pořád přemýšlela, jak by na Štefi vyzrála, aby ona nejedla také z její půlky.

Při zabíjačce to bylo nejhorší. Tolik dobrých věcí! Jak dlouho by si byla na nich Vétaska sama pochutnávala a ta Štefi jí od všeho tak pomáhala?! Však si jednou hospodskému posteskla:

„Vijó, vona Štefi jí mi vlastni maso, mi vlastni sádlo, mi vlastni jelita, itrnice e škvarke!“ To Vétasku strašně zlobilo. Ale příštím rokem už to tak nenechá! Zdálo se jí, jak ji Štefi přímo okrádá. To si přece nemohla nechat líbit a proto se pořád za tu půlku chalupy dožadovala všelijakých služeb. Jedna taková služba znamenala posloužit bábě v přípravě na cestu do věčnosti. Vzpomněla si na to zrovna uprostřed žní. Štefi musela jít ke strýcovi do domu se vzkazem, že bábina má na to upsané právo, aby jí její syn jel pro panáčka „s Pánem Bohem“ a že se míní odebrat s tohoto světa na věčnost. Syn tedy nechal práce a jel do městečka pro panáčka. Štefi zatím připravila ve světnici stůl a všechno, jak bába poroučela. Potom se bábina uložila do postele a čekala. Když se ozval pod okny hlas zvonku, nezapomněla ještě na poslední rozkaz: „Aj se bodete za dveřima modlet, ať je to hodně nahlas, abech já to slešela. Já chco mit jistoto, že se za mňe modlite.“ — Když bylo vše vykonáno a syn panáčka odvezl, Vétaska slezla s postele a že se ji „holehčilo a že se nemeslela, že ji to tak poslóži“. Odejít na věčnost už se jí nechtělo.

A zase komendýrovala Štefi, odčítávala buchty a sběračky mléka, kávy a polévek, počítala vajíčka, dělila jablka, hrušky i karlátka. — Do zimy pak si ještě dvakrát vzpomněla, aby jí syn jel do městečka pro panáčka. Vždycky to bylo uprostřed pilné práce a vždycky se potom Vétasce tak ulehčilo, že znova nabrala sil na komendýrování.

A zase se dočkala zabíjačky. Tentokrát však si to zařídila tak šikovně, aby jí Štefi nemohla jíst ani „její vlastní maso a její vlastní sádlo, ani její vlastní jelita, itrnice a škvarky“. Když už to bylo na dva stejné a spravedlivé díly rozděleno, čekala bábina na chvilku, aby Štefi nevěděla, složila všechno do koše, koš dala do plachty, uvázala si to jako „huzél“ na záda a odnášela do bezpečí: na patro ve stodole. Nahoru se Vétaska dostala, ale dolů to nešlo. Co udělala potom, vyprávěla svému starému důvěrníkovi: „Dej sem to všechno na patře holožela a chcela sem slezt po žebřiko dulu, tak sem nemuhla. Hlava se mně začala točet a bela bech málem spadla.

Tak sem se stáhla takhle šátek přes voči. Zase sem neviděla, kam mám šlápnót, abech se na ten žebřik shora dostala."

„Co ste teda dělala?"

„Nezbévalo, než abech zavolala Štefi. Volala sem, volala, Štefi se vozévala, ale pořád nevěděla, gde so. Až pak přece na to přišla a deš mňe hoviděla na tom patře, tak povidá: ‚Prosim vás, co tam děláte?' To se vi, že sem ji to nechcela řict. Deš potum za mnó velezla, tak přece jen poznala, co sem tam dělala a povidá: ‚Ve máte, bábičko, zrovna toho černyho v sobě!' A pomuhla mně potum s toho patra dulu. — Ale to, co mně řekla, tomo sem nemuhla rozomnět a ňijak sem se to nemuhla v ty hlavě zrichtovat, jak bech já muhla v sobě toho ‚sódofkáře' mit. — Až večir sem na to přišla. A vijó, koho vona tém černém meslela!? — Já sem potum mosela pořát plakat."

PADRTUJ DÓDYK

Skoro že mo to méno pasovalo. Za mlada podrťél kde co, jakó mňél silo a jak mo práca šla vod roke. Jak be né, šak dež mo belo pětavosudesát, ešče sekl lóke! A dečky bél jen samé špás a samé smich. Ale bez ty jeho „némiléši" be to belo nešlo a svět be bél moc smotné. To svó „kapko" mosél mit až do konca. Až te posledn leta, co vohlochl stařim, bél takové zesmotnělé. Juž mo te voči tak nesvitěle. No, šak, belo mo juž devadesát!

Se ženó se řikál „bába" a „dóda". Mňél barák, tři cere a syna. Bába měla véřečnó hobo a držela nad dódem vochranó roko. Za mlada bél ale von duma „pánem" a žádnó vochranó roko nepotřebovál, ale ženské rozom néň nekdy k zahodeň, kór dež kryf se moc spěni a chlap se mesi, že zboři svět a zatim se spáli. A tak se stalo e dódykovi.

Dež juž mňél štyry děti a nádeňcká práca v dědině skoro hnc nevenášela, moselo se jit za védělkem až do Znojima. Celéch šest hodin se tam šlo pěške. Zvustalo se tam přes tédynek a v soboto se

zase chodělo s védělkem na nedělo dum. Šlo se s veseló, dež bele penize v kapci. Ale na tak dlóhy cestě belo potřeba e vodpočinko a take posile. A tak se vodpočivalo a posilovalo v každy dědině a hlavně v každy hospodě. Cesta potum trvala až deset hodin a védělek, co na ňé čekala žena s děckama, se hodně ščvrkl. Ze začátko mama ešče hnc neřikala, ale deš to tak šlo dál a vona pomale sama jen mosela rodino živit, ba stalo se, že dostávala vod tate na celé téden jen šesták, a dež poznala, že peňze só vchoděny jen za kořalko, začala se hláset. — Tate to dopalovalo. Céťél, že je tém vohrožená jeho ótorita a to se chcél hodržet. Tak dečky dej se vracivál dum, juž jak vešél na dvorek, viďél všecko možny, co néň, ale mělo be bét v pořádko. Spóščél na mamo hruzo a vokazovál ji, že von je duma pánem. To se vi, že mama nemlčela. Bévala z toho pěkná patálija. Mama nechcela dat tatovi jest, dež hnc nepřenesl, von ji zase večitál, že barák je jeho, vona zase, že děti só take jeho a konca to nebrávalo. Ale jednó to přece jen skončelo. Šak to nebelo jen tak!

Tata se vracél s velkém rámusem a nohe ho špatně nesle. Vrazél do kocheně a rovnó na mamo. Ta vohnotá ho plutne, zrovna chcela strčet rožhaveny železko do cihličke a tak s tém v roce postavila se proti tatovi s nejakó véčitkó.

„Có, te mně chceš neco večitat," vekřikl tata a juž se hnál na mamo. A jak se tak na ňo hnál, čapl to žhavi železko do roke.

Dost dlóho se to vodstunával ve špitále. Vráťél se zdravé. Vráťél se „zdravé"! — Podvolél se pod mamino vochrano a slóželo mo to. Dej se potum stál pohrabáčem, mama postěla tatovi nejaké ten grécar „na kapko ty jeho némiléši".

Děti potum juž verustale, klok se hočél zámečňkem, děvčata šle do službe a vdávale se pak jedna po drohy. To se začál řikat Padrtovi rodiči „dóda" a „bába". Dóda pak bél samá legraci a kam přišél, dečky přišél s veseló. Všade ho rádi vitál a čekál na jeho špryme. Ho kupca se jednó nekdo ptál:

„Maji kyseli zeli?"

„Mám, mám."

„A domáci?“

„No pravda, šlapál sem je i s papučama.“

„A me máme lepči,“ vozvál se Padrtuj dódyk, „ho nás šlapala bába s papočama, co v nich chodi po dvoře a ešče do toho dečky kapko hokrupla.“ — A již se všechno v krámě smilo. Ho kupca ale bela náhodó take jedna dódykova cera a již to dostál dódyk zpátky: „Že se nestedite, takové staré!“ A dódyk jen se smil, čapl flaščičko ty svi némiléši, abe jo v zátiši vepil.

Néščasňéši dódykove dni bela véplata a neděla. Stálo to za to, jit se po kvartálo pro penize až na vokres. Již tam se stavil na kapko a v městečko, co mosél cestó přechádět, bela zastávka drohá. Ta bévala kapko delši. K ty jeho némiléši kópil se dódyk ešče kósek buřto a slanó pletynko. A potum hoživál. Tó kapkó se v letě poselňél, v zimě zahřil a dostál se do dobry nálade. A dečky spomňél take na bábo. Kópil ji štvrtko kafé, cokr a nekdy e kapko zase ty babsky, abe bába nečoňovala. — V nedělo ale pamatovával jen sám na sebe a nekdy mijával e hezke nakópino a bábě nedonesl hnc. Bába jen hlidla voknem a již viděla, co je. To dóda téma rokama tak štrikovál... a dež přišél do kocheně, pádem zajidál chleba, ale bába se jen postavila a řekla: „Dódo, déchn na mňe!“ A dóda mosél na bábo déchnót. Dež to belo po véplatě za kvartál, déchl rád a potum vetahoval z kapce, co nakópil a řekl: „Na, tade máš a nečoňuj!“ — A tak se bábo dečky hosmiřovál.

Psáno v dědinském (starším) nářečí.

Nic nemit a bét veselé,
bela Řežušcena nátura.

ŘEŽUCHOVA MUTR

Dete cestó z Chalupnicky trate. Dež přidete do Baráku, vidite zrovna ho ceste přes nizkó zidko do jednoho dvorka. Tam na hnoji kleči Řežuška, na hlavě hrnec, v jedny ruce smeták, v druhy košče. A jak lidi dó vokolo, hlidaji, co to má jako znamenat. Šak na jednó

slyšite: „Prosim vás, Řežuško, proč takle klečite na tem hnojo?“ — Čekali beste, že bábina začne nařikat a plakat a vona zatim se zasmije, až só ji všecke zube vidět. Má jich ešče plnó hubo, třebaže je jí dávno přes šedesát. A již Řežuška povidá: „Klečim na hambě. To mně sem náš tata vekvindovál. Mesli se, tróba stará, že se mňe bodó lidi smit a zatim je to jeho hamba. Mně tady néni špatně: klečim na měkkym a vodpočivám. Hynáč bech bela v lesi na dřivi.“ A již se zase Řežuška smila, až voči zavirala a zubama jen bléskala, jak vona se smit homěla.

Belo to vopravdo divny, že ta ženská to vod jejiho chlapa tak snášela a nic se z toho nedělala. A zkusela vod něho moc. Chlapovi se nechcelo dělat a chcél se mit dobře. Dež mo nehovařela, co chcél, bévalo zle. Kolikrát tam lidi přišli, Řežuška ležela na zemi a nemuhla stópnót.

„Proč ležite na zemi?“

„Copak mužo stópnót? Dejce podivéte, jaké nápad ten muj chlap zase mňél!‘

Řežuška mněla vlasi zavřeny v kufru, kufr bél zamčené a Martin Řežucha nigde. Gdegdo pak na něho nadával, ale tomo všemo se bábina jen zasmila. Tak jako ten jeji Martin bél potvora, že se taková hned nenajde, bela Řežuška pravi dobrotisko. Ta jeji chudoba jo netrápila. Bela bohatá na trpělivost a veseló mysl. Řikalo se ji Řežuchova mutr. Vono stačelo řict jen „mutr“ a každé věďél, že je to Řežuška.

Mutr se živila nádeničinó. Choděla k lidim prat, řezat a ščipat dřevo, ličit dome a seknice, choděla take na pole na vokupávke, ve žnich vázat a cepem homěla mlátět, jak gdo chcél, třeba pré e v šesteřico.

Néréši ale choděla na posluho do hospode ho Zlatyho jelena. Tam jo ani na práco nezvali, tam vona choděla sama. Poróčet ji nemuseli, protože vona to práco viděla. — Dež drhla šenkovno nebo seknice, bévala na to šikovně vemustrovaná: na hlavě šátek „na babko“ zavázané, cépek ji vzado skákál jak psi ucho, širokó sukňo vpředo vehrnutó a vzado za rozporek zastrčenó, na jedny

noze punčocho červenó, na druhy třeba štráfkovanó. Dež velivala špino z putne a potum šla k pumpě pro inó vodo, děti na ňo volávale „mutr“! a vona se na ně hosmivala a mrkala. Děckám se to libilo, běžele za ňó a za ruko, co v ni putno nenesla, ji vodtahovale, abe ji putna, plná vode, nebela tak těžká. Mutr dycky jen pěkně na všecke děti a vone jo měle take ráde. — V ty hospodě bévala néréši. A vite proč? — Vona tam dostala každé den vodpoledne na svačino hrnek kafé. Zvykla si na to a vodskočela se na ně e dež bela ho nekoho inyho na védělko. V hospodě již jo znali a ten hrnek, dej se nalivala svačina, pro ňo do tróbe strčeli.

Dost pěknéch let se Řežuchova mutr pře ty svi veseli nátuře dočkala. Až jednó zápal plic hodělál všemo konec. Mutr scháděla na kolika mistech; névic v hospodě ho Zlatýho jelena a také dětim na městečko. A meslim, že e Martinovi. Vobec mo dovolela, abe choďél s vobecnima chudéma v soboto po almužně. Mutr bela pryč a nigdo se vo něho nestarál, za to, že bévál na ňo takové zlé. — Jednó ho našli v komoře voběšenyho na hřebiko. Tenkrát to hodělalo hlavně ho děti rozruch. Bále se, že dej se řeklo jen méno „Martin“. To mňél za to! — Ale na mutr spominá to pokoleni jako na hodnó ženskó až do dneška.

Psáno v městeckém (mladším) nářečí.

KAČA JIŠOVA

Znali sme jo již jako hodně staró. Bévala na vémince ho Ščasnu na Kopečko. Choděla v panskéch šatech, ale podli stary móde. V nedělo mijávala pelerinko, na hlavě kapišón a vopirala se vo palazór. Zubu již neměla a špičatá, vestóplá brada se ji pořád třisla. Řeč nabirala moc nóbl. Michala do ni německy slova — „pisl pémiš, pisl tajč“, jak se tenkrát řikalo, protože dlóhy, dlóhy leta slóžela ve Vidni. To be nebelo nic zvláštniho, ale Kača slóžela ho cisařskyho dvora! A to přece něco znamenalo! Šak na to bela hrdá! Jedni řikali, že tam bela za panskó, ini zase že za pokojskó

a nekeři dokonce, že chovala e korunniho princa Rudólfa. Dovi jakó službo tam ešče neměla, dež tam do takoviho stáři slóžela. Pak přišla do R. na pensi.

Vod domácich lidi se moc lišila; ani né tak tém kapišónem a palazórem, protože v městečko beli na měsckó módo dost zvykli, ale Kača měla svi zvláštni manyre. A jeden takové její manyr bél kópat se ve volny přirodě. — Představte si! Ke konci minuliho stoleti a ženská se šla za biliho dne kópat! A esli se tak nekerá ženská na venkově kópala, měla na sobě celi šate, to znamená pořádnó sukňo a bluzko. A Kača, lidi zlati, kópávala se jen tak, beze všeho, jak jo pámbu stvořil! Dost be toho belo, debe bela šla aj za městeček do potoka, gde be jo hned tak každé neviďél, ale vona tak vlezla e do rybnička, jak se řiká „do luže", co bél hned ho prvnich chalup! Tam se ve vodě čvachtale mali děcka a Kača se tam s nima hrála a žbróndala. Bévalo z toho velky pozbiženi a lidi Kači nadávali „nestódnéch ženskéch". Ale Kača každyho jen s klidem vodbévala: „Já, kerá sem slóžila ho cisařskyho dvora, se nemusim za svi krásny tělo stydět. Mňe viděli hynši páni jako só tade! Já sem korunniho princa na téchto rukách nosila a já sem s ňém e tancovala a . . . ." dál již žádné neposlóchál a ten tam pryč.

V luži bévalo nekeré rok málo vode a tak se chodělo kópat za městeček ke splávko do Žleba. Vedla tam pěšinka přes lóke dál do poli a pak na cesto do dědine P. To cestičko se vehlidl velebniček pátr Jakub, dej se vracivál z P. po veučováni náboženstvi. V letnim parno se tade lepši šlo nyž po zaprášeny silnici. — Ale co se jednó velebničkovi nestalo? — Dež již sestupovál s mali stráňke k potoko a vestópl z volši, co to nevidi? — Kača se kópe ho splávko! A zase tak jako decky.

Nastala trapná chvilka pro velebnyho pána. Věďél, že mo Kača chodi libat ruko. Tentokrát be ale vo toto pocto vopravdo nestál. — Co ničky? — Vrátět se mo nechcelo, protože už jen sotvá dvacet kroku vod něho bél stávek, keré musél přejit. — Zašél teda do volši a vrbi a snažél se tak mezi nima skované dostat se menši voklikó k tomo stávko, abe ho Kača nehoviděla. Počitál, že až

bode za stávkem, že již to bude mit vehrany. A podařelo se mo to. — Ale najednó slyši Kačin hlas: „Rukulíbám, velebný pane!“

Rači se ani nevohlidl a předál do kroko. A co be tak deset napočitál, slyši znova a bliž: „Ruku líbám, velebný pane!“ — Velebníček poznál, že je zle. Kača v róše Évinym mo běžela polibnót ruko. Kaplánek předál ešče vic do kroko. Jen se dostat támhle přes kopeček a tam se Kači ztratět, protože po celó to cesto přes lóke a zhuru do kopečka nigde keřika! — Pátr Jakub se teda rozběhl, ale staró Kačo tém nezastavil. Již potum hotikál, nedbál ani na to, že je to do kopca a již be se bél nérači viďél za ňém, protože tam bela prvni chalupa, jediny jeho utočišče. Čim vic hotikál, tim vic za ňém Kača běžela, ale velebničkove mlady nohe to přece jen vehrále. Za kopečkem se kaplánek Kači ztraťél a nyž vona na ten kopeček veběhla, bél již kaplánek v bezpeči.

Kača nedošihla sviho. Dej se zarmótěná vracela zpátky k potoko a potkala žensky, kery na ňo hlidale jak vejeveny, řekla jim: „Šla sem polibnót velebnymo pánovi ruko.“

Psáno v městeckém (mladším) nářečí.

MATEŘSKÉ SRDCE HAJNÉHO CHMELÍČKA

Hajný Chmelíček byl ještě takový hajný, který se podobal Krakonošovi: vysoký, svalnatý a vousatý. I ty dobrácké a šibalské oči měl takové. — Ale Chmelíček nebyl hned od mlada hajným. Tak jako mnoho lidí z pomezí „česko-moravskýho“, chodil i on po světě se zbožím. Říkalo se jim hauzírníci. Protože byl z místa, kde klempířství bylo doma, chodil s plechovým nádobím. Po dědinách daleko široko znal už své zákazníky i dobrodince, co mu dali najíst a také nechali přespat.

Jednou vzal na cesty synovce Honzíka. Když přišli k známé dědině, bylo zrovna před polednem. Na kopečku si trochu odpočali.

Najednou povídá Chmelíček Honzíkovi: „Vidíš támhle ten statek? — Tam teď pudem, tam dnes maj k vobědu rejžovou kaši. Mám na ni zrouna chuť!“ — A opravdu měli tam rýžovou kaši. Pozvali Chmelíčka i Honzíka k obědu. — Honzík zasedl a pak povídá: „Strejčku, japak ste to poznal, že tady maj k vobědu tu rejžovou kaši?“ — „I to bylo lehký. To já poznal podle kouře z komína,“ povídal Chmelíček. — A milý Honzík tomu věřil, ale do hlavy mu to přece jen nešlo. — Chmelíček zatím už po léta do toho statku chodil a proto věděl, že tam každou středu tu rýžovou kaši vaří. A středa zrovna byla.

Po nějakém čase stal se Chmelíček obecním hajným. Protože byl člověk z gruntu spravedlivý, bral i to své povolání tak vážně, že ani jeho vlastní žena nesměla do obecního lesa na trávu na zakázaná místa. Když chtěla, musila vyslídit chvilku, kdy hajný byl někde jinde. — Když si bral své deputátní dřevo, bývalo vždy to nejhorší: samé kulánky! Syn i lidé, co chodili do lesa „na lásku“[1]), mu to vyčítávali. Ale hajný říkal: „Vobec potřebuje peníze a já bych ji tak vokrad.“ — Takový to byl obecní služebník ten hajný Chmelíček!

To už sloužil Chmelíček obci kolikátou desítku let, když přišla na obecní úřad zpráva z pardubické nemocnice, že tam zůstalo dítě po Marii Vašíčkové, která patřila do té obce a která při porodu zemřela. Obec tedy poslala pro to dítě hajného Chmelíčka. Vrátil se s ním až v noci. To se ví, na obecním úřadě už nikdo nebyl. Tak co s dítětem? Vzal je k nim do chalupy.

Druhý den šel na obecní úřad. Pro dítě ho poslali, ale co bude dál s dítětem, o to se žádný nestaral. Měli za samozřejmé, že když hajný před tím vychoval dvě cizí obecní děti, že musí vychovat i to třetí. Hajný by tomu byl skoro také tak rozuměl, ale nerozuměla tomu tak jeho žena. Oba už byli hodně staří, hajnému už bylo sedmdesát, vychovali devět svých dětí, dvě cizí a teď by ještě měli mít v domě zase děcko v peřince? — A jaké děcko! Bylo samý

---

[1]) chodit na lásku - chodit sázet mladé stromky

bolák, ručenky a noženky to mělo jako vařečky, až hrůza pohledět a za korunu denně se mělo živit a vychovávat! Hajná byla ke stáru každým rokem nemocná zápalem plic a proto se toho všeho zalekla. Bylo to tedy na staré lidi víc než moc. Chmelíček však hleděl s útrpností na to ubohé děťátko a povídá: „Ale, matko, vždyť je to sirotek!" — „Ale za korunu denně," povídá zase hajná. „Obec je chudá, kdepak ty peníze má brát?" rozmlouval hajné Chmelíček. „A kde pak my je bereme?" — Ale hajný setrval na svém. Nakonec se ozvalo i v hajné lidské srdce.

Tak začala dvěma starým lidem nová služba. Vstávali k malé Mařence i v noci. Zatím co ji hajná převinovala, hajný na louči ohříval mléko. Ba, často vstával sám, jen aby si hajná pozhověla. Jednou však se hodně pohněvala! To, že šel hajný do hospody, mu nezazlívala, ale on tentokrát přišel moc pozdě. Měl svátek, jmenoval se Antonín. Protože byl člověk humorný a spravedlivý, zavdalo mu v hospodě kolik hostí. Hajný užil toho večera hodně dobrého pití a dostal i viržinku. A s tou viržinkou přišel domů. Hajná mu vyčítala, že jde tak pozdě, ale hajný přecházel světnicí dlouhými kroky a mlčel a mlčel. Pak najednou začal zpívat „Koukej, koukej, koukej Adna, jakého já dělám pána!" a chodil s tou viržinkou v ústech dál po světnici. Hajná zmlkla, obrátila se na posteli k němu zády a zatáhla se peřinou.

Tak oba staří Chmelíčkovi vychovávali jejich novou Mařenku. Z těch strašných boláků ji dostali a když se Mařenka i na tělíčku spravila, chovali ji i ti druzí. Tenkrát měli u Chmelíčků doma ještě své dvě děti a jednoho schovance. Nikdo však nesměl Mařence ani nejmenším ublížit: „To je sirotek," říkával hajný, „to se nesmí!"

Mařenka začala běhat, učila se mluvit. Hajný ji zpívával písničku „Má zlatá Mařenko, jak se máš?" a ona mu verše dopovídala. Také ji učil tancovat a hrát si. A vždy jen s největší něhou a laskavostí. On to Chmelíček ani jinak neuměl. Jen když mu někdo v lese škodu udělal, třásl se les až do základů.

Mařenka rostla a začala chodit do školy. Z hrozných boláků hajný Mařenku dostal, ale naučit ji číst, psát a počítat se nepoda-

řilo ani učitelům ani Chmelíčkovi. A to hajného velmi mrzelo. Když poznal, že je marno všechno úsilí, dodával Mařence kuráž a trochu sebevědomí i za to málo, co věděla nebo špatně řekla. Tak, když se Mařenky někdo zeptal, kolik má stůl noh, Mařenka se na ten stůl zadívala a pomalu začala počítat: „Jedna — dvě — tři — čtyři.“ — Tak kolik má stůl noh?“ — A Mařenka řekla: „Pět.“ — Hajný ji však pochválil i za to, že se Mařenka naučila do pěti počítat. Nenaučila se však ani slabikovat. Jednou ji učitel vyvolal, aby přečetla, co napsal na tabuli. Mařenka vstala a řekla: „Když sis to napsal, tak si to přečti sám!“ — Také s podpisem to bylo zlé. „Marie“ napsala Mařenka s velkou námahou. „Ale to dlouhý, to já už neumím,“ říkávala.

Když to nešlo s učením ani se žádnou samostatnou prací, snažil se Chmelíček, aby Mařenku vychoval aspoň k práci služebné, aby při ní vydržela a dělala ji pěkně.

Chvilka jití do služby jednoho dne přišla. Když už se Mařenka se všemi rozloučila a vsedla do vozu, obrátí se náhle po Chmelíčkovi: „Dědo, napiš mně adresu, abych vám mohla psávat!“ — A děda: „To víš, Mařenko, že napíšu!“

Tak se staří Chmelíčkovi rozloučili s jejich Vašíčkovou Mařenkou. Když pak se vraceli do chalupy, povzdychl si hajný: „Jen aby jí lidi v tý službě neubližovali!“

BÁBA Z MORAUSKÝHO

Žebrota je ten nejsmutnější úděl. A přece tak často nezbývalo některým starým lidem, než aby to ponížení podstoupili, když chtěli to nejnutnější živobytí do své smrti uhájiti.

Na pomezí česko-moravském při nejhornějším toku řeky Svratky je na české straně malé horské město. Na druhém břehu pak je jen několik chalup, které patří na Moravu a kterým ve městě říkají „Na morauským“. Tam u samého lesa v roubené chalupě žila stará žebračka. Styděla se za svoji žebrotu, ale chytrost nejsou

žádné čáry a milá babka převedla svou žebrotu na formu návštěv. A dařilo se jí v tom celkem dobře. Vyhlédla si vždy nějakou rodinu, kde cítila, že dobře pochodí. Někdy si přišla již dopoledne, přeptávala se na zdraví, dávala rady, vykládala karty, vyprávěla, jak přitáhnout dcerám ženicha, syny upozorňovala na nevěsty. Dostala najíst, někde ji nechali i přespat. S tím pak byla spojena i večeře a druhý den snídaně. Doma pak babka ušetřila dřeva a nějaký ten grejcar, který by musila vydat za „petrolín" na světlo. Celkem to všechno dost dobře chodilo a babka si na takové živobytí zvykla. Byla žebračkou a přece nebyla a to jí smutek končícího života přece jen zpříjemňovalo.

V městě při potoku, kde se říká Račany, v jedné řadě roubených chalup žila rodina Štollova. Štóla, jak ho lidé jmenovali, byl krejčím. Takový tichý, spravedlivý člověk to byl. Měl moudrou ženu, která se uměla ke každé poctivé práci velmi dobře postavit a dovedla „tatíkoj" zjednat práci a také ji v pořádku odvést. Štollovi měli pět dětí: čtyři „děučata" a jednoho hošíčka. — A tuto rodinu, když už děvčata vyrůstala, vyhlídla si pro svou návštěvu také bába z Morauskýho.

Dříve však nežli o té cti, které se Štollovým bábinou návštěvou dostalo, je třeba upozorniti na určitou politickou událost ve starém Rakousku. Zdá se to podivné, ale za chvíli poznáte, proč tak činím.

Předposlední rakouský císař Franc Josef měl manželku Alžbětu a syna Rudolfa, korunního prince. Ti nesouhlasili s absolutistickým vládním systémem císařovým. Oba to zaplatili vlastním životem: Alžběta byla zavražděna ve Švýcařích a korunní princ Rudolf dostal na jednom banketu lahví šampaňského po hlavě a zemřel. Zůstal mu roztříštěný obličej. Mrtvole byla z toho důvodu nasazena vosková maska. Lidé však to poznali a tak vznikla pověst, že v otevřené rakvi neleží skutečný mrtvý korunní princ Rudolf, nýbrž že je to jen vosková figura. — Vyprávělo se pak, že princ nezemřel, že chodí v přestrojení mezi lidem, že připravuje vládní převrat, který má být ve prospěch lidu. Lidem se tato pověst líbila a o princi mluvili s nesmírnou úctou.

Tak se jednou u Štollů bába objevila. Oni ji ani vlastně neznali, ale bába byla u nich hned jako doma. Chválila, co se dalo: děvčata, paní Štollovou, věci ve světnici a pak najednou se jí zalíbila i Fandina sukně: „Jaká je pěkná a nejni nic bláznousky ušitá!" — Pak se dala do vykládání karet. Seděla nad nimi jako věštkyně a třaslavým hlasem přisuzovala nejstarší dceři výborného ženicha," kerej nebude žádnej nádeník, ale řemesník!" A kladla na to zvláštní důraz. „A aby vám ten ženich neutek," radila, „vytrhněte si z prostředka hlavy zrouna nad čelem tři vlasy! Ty upražte na másle, zadělejte do těsta a ženichoj je pak dejte v tej buchtě sníst. A povídám vám, ani čert vám ho nevyrve!" — Matku obšťastnila kořínkem, „že kdyby se koza nemohla vokotit nebo kdyby se někomu uďálo špatně". Žádala za tu znamenitost 5 korun. Matka na takové zázraky nevěřila, ale dala bábě ty peníze už proto, že poznala, že je ženská „potřebná" a také proto, aby se jí zbavila. Ale bábě se u Štollů nějak moc zalíbilo: „Vy ste, paní Štólová, moc hodná a já bych u vás zůstala do rána!" — „Do rána? Kam pak bysme vás dali spát? Dyť vidite, že je nás hromadu! To byste musila leda na půdu." — „I toto! To já su zvyklá spát mezi velkejma pánama a v bílejch peřinách. — To byste nevěřili, dyť můj syn je doktor! Ten kořínek je vod něj. Von sbírá všelijaký rostliny a věci na léčení." — A vůbec přes celou návštěvu bába stále o něčem hovořila a všechny domácí, hlavně ty menší děti, držela v napjaté pozornosti. — Pak si najednou vzpomněla na velmi významný příběh ze svého života a vyprávěla:

„Jednou, bylo to už v samej večír, přišel k nám ňákej cizí člověk. Já jsem hned poznala, že to nejní jen tak něco, že to musí bejt něco lepšího. A von nás požádal vo nocleh. Měli jsme k večeři zrouna chleba a mlíko a von s náma hned ke stolu zased a jed s náma. Byl to takovej nóbl člověk. A víte, kdo to byl? — Korunní princ Rudolf!"

„A japak ste to poznali?"

„Von vám měl zlatem vyšívaný podlíkačky! Já sem si dobře všímla! — Druhej den ráno brzy vstal a než vodešel, ešče se nás

ptál, abysme mu vokázali cestu, kde by se nesetkal s četníkama. Jak povídám, takovej nóbl člověk to byl!"

Ještě než se šlo spát, bába chtěla „něco vod tak hodnejch lidí na památku." Ta sukně co nebyla ani trochu „bláznousky" ušitá, by se jí byla zamlouvala.

Když tedy byla bába zvyklá spát „v bílejch peřinách", dali jí Štollovi ve světnici na podlahu slamník a peřiny, ne sice bílé, ale pěkně pruhované. Ještě než usnula, dala se do vypravování, že už jednou byla mrtvá, že byla v nebi a viděla Panenku Marii, jak měla pod závojem rozpuštěné vlasy a krásné bleděmodré šaty. — Rodiče a ty větší děti byli již rádi, že bába usnula, ale ta nejmenší z děvčat byla bábiným vyprávěním celá rozrušená a báby se bála. Proto ani spát nemohla. A když konečně usínala, bába se dala do chrápání. Uměla to v nejrozmanitějších způsobech. Pak najednou začala třaslavě pronášet nábožná slova: „Kolik je hvězd na nebi, kolik je písku v moři, natolikrát tě pozdravuju, ó Panenko Maria!" a už zase chrápala. Tak to šlo celou noc.

Ó, bylo to roztomilé pospání ve světnici s bábou z Morauskýho! — Druhý den pak se Štollovi s tak vzácnou návštěvou rozloučili. Byli rádi, že odešla, ale cítili uspokojení, že pomohli ubohému, starému člověku.

A tak bába z Morauskýho chodila po návštěvách a obšťastňovala své dobrodince svou vzácnou osobností ještě řádek let.

O čarování

VO ČAROVÁNI

Vo čarováni chcete, abech povidál?

Toho bévalo moc. Spiš v každy dědině homňél čarovat pastéř s pastéřkó, kovář s kovářkó a ešl tam bél menář, tak teda e von. Te lidi každé znál a každé s nima hleďél vejit v dobrym, protože, dež na to přišlo, pastéř homňél poslat na člověka e vši. — Huř ale belo, dež přišél do domo cizi člověk s čárama. Bévala to ponévic nejaká bába. Jak takoviho člověka poznat? — A přece se poznál: Nepozdravil!

ČARODEŇCA

Bél sem ešče klok. Tatik vodjél tak ale vo dvóch hodinách spulnoci do Vančic[1]) na trh. Matka zustala duma. Jak ráno véde z kocheně na siň, zeptá se ji tam nejaká cizi bába: „Je hospodář duma?“ — Do matke jak dež střeli. Aň se spamatovat nemuhla. Hned zrána a bába bez pozdravo přide do domo. — Dež to belo tak, hleděla se ji matka co néspiš zbavit a proto povidá: „Néni. Jél do Vančic na trh a vráti se, mesim, až kvičeró.“ — Ale bába, jak be matka aň hnc[2]) neřekla, šla rovnó do kocheně, sedla se za stul

---

[1]) Vančice - Ivančice
[2]) hnc - nic

a že počká. — V poledne matka pozvala bábo na voběd. Moc řeči spolo nenadělale, protože se matka bála.

Ale vo štyrech vodpoledne přejél tatik. Matka mo veběhla votevřit vrata a povidá: „Máš tade hosta!"

„Koho?"

„Nepozdravila."

Tatik již veděl, co je. Vepřihl koně, trocho jim založél a přišél do kocheně. A bába zase bez pozdravo pádem na něho:

„Pantáto, vám tade nekdo škodi!"

„A kdo be mně škoďél? Žádné mně neškodi."

„Tak teda mně doneste tři neska snešeny véce!"

Tatik šél na hnizda, donesl te tři véce a položél je před bábo na stul.

„A ničky mně podéte nuž, co s ňém krájite chleba!"

Bába dostala ten nuž. Vzala mili véce, rozkrajovala je vépul a to ste se, lidi, mňél podivat na ten špás! Misto bilku a žlótku bele véce plny černéch chlopu a koňskéch žiňé! — Hlidál sme na to všeci jak hlópi. Dež to zase bába viděla, vzala svěcenó vodo, začala vekropovat, choděla po staveň a neco pře tem žochlala. Matka zatim šla do komore a chestala bábě véslužko: móko, mastny a takovi to živobeti. Dej se bába vrátěla do kocheně a to véslužko dostala, každé mesél, že již bába pude a že je všecko vodbety. Ale bába se vobrátěla na tatika, ešl[1]) be jo nevevezl přes troji hraňce. Tatikovi se nechcelo. Vod pulnoci bél zhuru, koni jél ten den do Vančic a zpátky, mňél toho již také dost, ale horši be belo bábě nevehovět. Tatik teda proto zapřihl, bábo sme naložél na vuz e s hozlem s véslužkó a jél sme. Prvň hraňce bele mezi Lhánicama a Mohelnó, drohy mezi Mohelnó a Dokovanama a třeti na kopečko ho křiža mezi Dokovanama a Rešicama. Cestó k Mohelni povidá bába tatikovi: „Pantáto, debeste neco potřebovál, tak řeknte!" — A pak uj sme celó cestó žádné aň slova nepromlovil. Aj za Dokovanama se tatik zeptál: „Nevite, co be belo proti potkánum?" —

---

[1]) ešl - jestli

„Proti potkánum? — — — Zétra ráno vetrhéte ploche pod koňském stánim!“ řekla bába. Belo to trocho divny a člověk se muhl meslet vo ty bábě všelsco.

Zatim sme dojél až k tomo křižo. Tatik zastavil, bába slezla. Podál sme ji hozél s véslužkó, ale bába zase vlezla zpátky na vuz. Vzala tatikovi z roke voprati e bič, chetla pořádně koně, třikrát do nich bičem čubla a třikrát křikla: „Vije, vije, vije!“ A třikrát trapem vobjela ten kříž. Dej zastavila, beze slova vrátěla tatikovi voprati a bič, slezla z vozo a nej sme se vobráťél, bela bába pryč.

Uj se stmivalo, dej sme jél přes Dokovane. Lidi uj sviťél. Ale dej sme přejél k leso, strhla se najednó taková tma, že nebelo na krok vidět. Koni né a né jit dál, ať s nima tatik dělál, co chcél. V tem si ale spomňél, jak to hodělala ta bába. Chetl pořádně koně, čubl do nich třikrát bičem, třikrát křikl „vije“, koni zabrál a — vojetem sme drbl do našéch vrát. Bél sme duma ve Lhánicich.

Tatik vepřihl, spravil[1]) koně, moc řeči již nenadělál, navečeřél sme se a šl spat. Mňél toho tatik ten den vod noci do noci vic než dost.

Drohé den ráno vevedl koně, vekedál hnuj a vetrhál ploche pod koňském stánim. Ale lidi, to, co me sme hoviďél, to ešče žádné neviďél: Jeden potkán podl drohyho jak herinci v sodě namačkani, né sto ale celi sta, to nebelo jen vod nás, to moselo bét z celéch Lhánic a — — všeci mrtvi! Až hruza z toho šla a každé se votřisl, kdo se přišél na to spóšt podivat.

Tatik potum vekopál na zahradě ďamo. V maštali sme te potkáne nakládal vidlama do kotóča a pak vozél do ty ďame. Tatik je pak zalil hašeném vápnem a vod ty dobe je vod téch potvor svaté pokoj.

*

A tak nad tém zustává rozum stát! Kdo be věřél ešče neska na čáre? — Ale dódyk Němcu, to je ten, co začál vekládat „Bél sem ešče klok . . .“, povidál to s takovó jistotó a dovolávál se svědku, co

---

[1]) spravil koně - nakrmil koně

te mrtvi potkáne viďél, že be člověk málem hověřél. Každé be rád celó to přihodo se vesvětlél přirozenó cestó, jako třeba to, že koni drbl najednó vojetem do jejich vrát a před tém nechcél a nechcél jit. — To belo, mesim, tak: Dej se vracél dum, klok vi, že v Dokovanech již lidi sviťél. Za Dokovanama ale přišél na něho spánek a zdálo se mo všecko to, vočem uj se povidalo. Probuďél se, až koni zastavil a drbl vojetem do jejich vrát. Ale ten klok se to nehovědomil, že mezi tém spál, že se mo to zdálo a brál to jen jako krátkó chvilko skutečnosti.

Huř již se vesvětlujó te černy chlope a koňsky žině v těch vécich, překrajovaněch vépul. To moselo bét néspiš hypnotisirování.

Ale jak ta bába muhla stáhnót te sta ba tisice potkánu pod koňsky stáni a jak to hodělala, abe všeci scipl, to zustane přece jen tajemstvim. Šak se to dódyk Němcu nedál a nedál vevrátět, že be ta baba nečarovala.

Psáno ve starším nářečí.

HOJIČKA Z PŘEDINA

A toto só k nám hosti! Pěkně vitám."

„Nó, vete, vete! A již běhám zas."

„A co vám, prosim vás, belo?"

„Nó, belo to se mnó zli; zápal mozkovéch blán."

„Zápal mozkovéch blán a již zase běháte? Det to nemuže bét jen tak!"

„Poslóchéte mě, co mě hozdravilo!"

Dej sem se rozstunala, naši mně zavolál doktora. Doktor mě proklepál, prohlídl, předepsál like a že pré mám zápal mozkovéch blán. — Vodpoledne potum, já nevim, ešl jo naši zavolál nebo ešl přišla jen tak po čocho, stoji najednó v seknci bába. Já aň nevim, jak se menoje. Ho nás se ji řiká jen bába z Předina. — Ta teda přišla, nepozdravila a hnc a pak se najednó zeptá: „Bél tade doktor?" — A naši, že bél. — „A co povidál?" — A naši, že pré mám zápal

mozkovéch blán. Na to se ta bába na mě tak šrékó podivá a povidá: „Zápal mozkovéch blán? — — — Dávéte ji na hlavo kravěnec: teplé, čerstvé kravěnec!“

Tak mně teda naši ten kravěnec na to hlavo dál. To se vi, že né rovnó. Dál ho do petlika, jak je na tvaroh teda a přes to ešče servitek, abe to kór tak neprolinalo. A dež mně naši ten vobkladek dál, vono vám mně to tak, tak, tak v ty hlavě dělalo, jak sem cétěla, jak vono mně to to nemoc z ty hlave táhne. Dvě hodine sem v tem mosela zustat! — Dež mně to naši s ty hlave zdělál, mně se tak holehčelo, mně se holehčelo! — A přišél doktor a povidá: „Vidím, že to pusobi dobře, dávéte ji to tak dál.“ — Ale von nevěďél, čém mě naši léčijó a jak to dovopravde je.

Drohé den sem dostala ten kravěncové vobkladek zas, ale zustala sem v něm již jenom hodino. — A lídi, mně se tak holehčilo, mně se tak holehčilo, že sem se sedla! A zas přišél doktor. Ten se, pane, zustál divat, že sedim! Potum povidá: „To se mně ešče nestalo, abe se mně pacient pře zápalo mozkovéch blán tak čerstvo hozdravovál!“ — A já na to: „Voň mně naši dávaji na hlavo kravěnec.“ — A doktor zase: „Lepši již ji je, ale z horečke ešče mlovi.“ Ale von mesél, že mě naši léčijó podl něho. — Vidite, zatim přišla bába, poročela kravěnec na hlavo a já uj zase běhám.

Psáno ve starším nářečí.

ZAČAROVANY VRTĚNI

Horkovi vobdělávali ale šedesát mir a měli na svím domě pekařství. Každé den jeden kuň dopoledne rozvážél rohlike po dalekym vukoli, s druhém se dělalo na roli. Horké pekařstvi a vobchodo dobře rozumňél a Horkovka bela moc dobrá hospodyň. Všechno dobře vedla, věděla jak a co prodat a kdy komo co dat. Dež to ale na ňo sedlo, bela be s kozó v luži za groš tancovala. Tak se jednó stalo, že hopřela pastéřovi bochnik chleba, co mo vod nich po střidě patřél. Ale pastéř to jen tak nenechál a Horkovce se pomsťél.

Belo to v letě. Ho Horku se chystali na vrtěni. Časně stávali, abe ešče za chládko beli hotovi. Ale belo już deset hodin, maslenca bela dávno vepšókaná, ale vo putře v maslenci ani potuche. Čém be to mohlo bét? — A najednó se ve dveřich vobjevi bez pozdravo pastéř. — No takle přejit do ciziho domo a k tomo ešče k práci? — „Co tade chcete?" vehrkla na něho Horkovka, protože podli toho nepozdraveni poznala, že de s čárama. Ale pastéř, jak be neslyšél, se zeptál: „Tak co děláte, vrtite?" — „Běžte pryč," zaháněla ho Horkovka. A pastéř vedl svó dál: „Tak jen teda vrjte! Ale komo patři bochnik chleba po střidě, to nevite?" — „Dite pryč, nebo..." hnala Horkovka pastéřa ze dveři. Belo ji, jak be dostala sekeró do hlave. — Ale poledne se bližilo, belo potřeba chystat na voběd a vrtěni konca nebralo. Horkovka se teda dala do vařeni.

Sotvá belo po vobědě, poslala děvečko s bochnikem chleba za pastéřem. Za chvilko potum zas přišél bez pozdravo k Horkum, ale Horkovka już bela ticho. „Déte sem sekero," řekl pastéř. Podali mo sekero. Von jo zasekl pod maslenco, vzál kliko do ruke, zatočél s ňó třikrát sem a třikrát tam a pak povidá: „Podivéte se do maslence!" — A dež jo Horkovka votevřela, kus putre jak hlava tam bél.

Potum ať nekdo řekne, že chlapi nečarujó!

Psáno v mladším nářečí.

BÁBIČCEN STRACH VO TELÁTKO

Dej se Julinka veslóžela štyry sta zlatéch, začala stavět barák a pak se vzala rodiče k sobě. Potum se vdala. Jozef mňél řemeslo jako Julincen tatik. Dost dobře jim to šlo a tak za nejaké rok, dež bél dloh na baráko zaplatěné, kópili mladi kos pole. S tém se rozhojňél e statek na dvoře. Vo slepicách se nemosi aň mlovit, ale pak bele e kačene a hose, ve chlivko misto jednoho prasete se krmile dvě a bela e koza. Scháděla jen krava. — Julinka kópila telátko, moc pěknó bolenko. Z bolenke verustla statná bolena a pak dala

e vona zase maló bolenko. Ach, to belo s tém kóskem nejakyho naděláň! Ale névěči radost měla nad maló bolenkó bábička. Buch milé vi, co be bela pro ňo hodělala! A vite, že najednó mosela mit vo ňo strach?

V dědině zustávala bába; řikalo se ji Rosa. Ta veváděla věci, co žádné hyné nedělál. Choděla před slunce vychodem na trávo a vracela se, abe pré jo žádné nepotkál. Lidi vo ni řikál, že choděla stirat roso. Že pré pře tem za sebó tahala po trávě plachto a z ty plachte pak duma dojela mliko. Lidi pré jo viďél, jak jednó, dej se vrátěla z tak ranyho jiti na trávo, měla na rahně pod kulňó to mokró plachto, jezděla po ni rokama, tahala za pante[1]) a na zemi pod plachtó stál hrotek plné mlika. — Lidi vo ni povidál, že čaroje a takovidle kóske ji zarazél. Ale protože pré to čarodenickó silo v sobě měla, začala zas s nečém hyném. — Vemeslela se měřet mliko kravám po teleti. Co s tém směšlela, to do dneška žádné nevi, ale čertovo kopeto v tem jistě belo!

S tém přišla Rosa e na toto prvni telátko. Dež již je ho Julinku pomale vodstavovál a kravě „Mazli" hodojovál mlika, jednó ráno, dež Julinka vešla z maštale a nesla v hrotko trocho prvniho mlika, stála ho nich na dvoře Rosa. Nepozdravila a pádem začala.

„Julina, ve máte tele?"

„Máme."

„A dávnol?"

„Začináme je vodstavovat."

„Nescela bes, abech kravě změřela mliko?"

„Nechco."

„A proč?"

Vtem se mezi dveřima do maštale vobjevila bábička a chetla se s každy strane jednó rokó futra. Vepadalo to tak, jako by se ji dělalo špatně a jako be se zachetla, abe se neskátěla.

„Proto!" vodbévala Julinka Roso.

„Snad se e te nemesiš, že bech já čarovala?"

---

[1]) pant - popruh

„Ať čarojete nebo nečarojete, já nechco!“

„Te seš ale hlópá“ a s nepořizenó Rosa vodešla.

Dež już bela pryč, začala bábička mezi téma dveřima do maštale ešče s téma roztaženýma rokama: „Julinka, já mesela, že dež już te na to čarováň nedržíš, že te to babo do ty maštale postíš! Ale to tě povidám: Bela be se tam bévala dostala jen přes mó mrtvolo, jen přes mó mrtvolo!“

Psáno ve starším nářečí.

Školské

HRACHOVÁ VOJNA

Již to bode pomale sto let, dej se řiditelovi škole říkalo rektór.

Tenkrát sél v Róchovanech hrách gdegdo. A roďél se dobré a sladké, takže městecci sedláci trživali za ňé vic než sedláci vod hináď. Hracho belo toliš, že bél na stole némiň dvakrát za téden ať již v hrachovi polivce nebo jen tak či s cibulkó a křópával se take pražené jako pučálka.[1]) Vařeném hrachem se krmile prasata, huse a hrách bél take pro holube. Vo trocho hracho teda nebelo a proto se tenkrát dost holubařelo.

E rektór Ciba bél holubář. V něm se kloci nigdá neveznali. Do vi, jak to belo, že v ponděli a v hóteré a potum zase v pátek a v soboto dopoledne bél ve školi tak hodné na kloke, že neviděl žádnó darebačino, co veváděli. Voni vám po sobě hrachem háděli! Plny kapce ho do škole noseli a belo jim to k smicho, že vo ty hrachovi vojně rektór nic nevěďél. Tak šikovně homěli tém hrachem po sobě hádět!

Ale ve středo a v soboto vodpoledne nebéval rektór Ciba k poznáni. Jak vostřiž hlidál po klocich a běda, esli se nekéré jen pohnol. Již bél ho něho a čub ho rákoskó! A debe jen to! Hyny dni se to vodbelo névéš klečenim na stupinko, ale ve středo a v soboto museli bét kloci ešče take poškoli a museli zametat třido. — Poldik Kočuj take jednó poškoli zametál a povidál nám, pravda, to

---

[1]) Pučálka: nabobtnalý hrách se osolil a pak upražil na tuku

już bél jako náš dědóšek, že v tem smeti ve třidě nametli celó štvrť hracho.

Kloci nemohli na to rektórovo náturo přejit, ale Poldik to věďél hned, jak ponéprv třido zametál. Von mijával Ciba hezkéch páru holubu. Co be je nemňél, dej se jim kloci sami starali vo živobyti?

Psáno v městeckém nářečí.

SLADKÉ PRST

Maruška z fořtovne chodila do městečka do škole. Belo to dál jak pul hodine a proto zustávala přes poledne ve školi na vodpoledni veučováni. Maminka jo decky pěkně vepravila, takže Maruška bela jako kytička. Co ji to ale belo platny, dej se nemohla naučet počitat! Násobilko né a né se zapamatovat, tak jaky pak belo to vostatni počitáni? S ulohama to bévalo zli. Maruška chodila do škole bez uloh. To ale znamenalo dostat rákoskó na ruce. Néjen že to bolelo, ale belo to hamba, hamba zvlášť na fořtovo cero.

Marušce teda nezbévalo než vod nekoho uloho vopsat. Řikala proto klokum, co vo nich věděla, že se jim libi. Ale nepochoděla. Ji se ale névic libil Kočuj Poldik. Ten homňél nélepši počitat a nedělál s tém žádny hóraci, abe ji dál uloho vopsat. — Huř belo pro Maruško, dež Poldik nebél ve školi. To bévala Maruška moc neščasná. „Kloci, keré mně dáte vopsat uloho?“ zeptala se ve třidě. Ale kloci nebeli jak Poldik. „Co nám za to dáš?“ chytrácke na to řekl Mácuj Kuba. — Maruška nevěděla. Kuba ale věďél: „Dé nám vobliznót prst!“

„Vobliznót prst?“ To nešlo Marušce do hlave. Neporozumněla mo.

„Nó, jen vetáhni ten hrnek s tém medem, vetáhni ho!“

„A tak!“ Maruška mijávala k chlebo do škole hrnyček s medem. Kapávala si ho na krajic. Kloci ji aj záviděli ty dobrote, protože voni bévali jen pře suchym chlebě. A tak nezbévalo Marušce, dej scela mit uloho napsanó, abe vehověla přáni kloku. Dlóbla decky

prstem do hrnyčko, nabrala medo a kloci ji potum ten sladké prst voblizovali.

Za to, že Poldik nigdá nic za vopsáni ulohe nechcél, sama mo Maruška nabidla, abe si jeji sladké prst voblizl dvakrát.

Psáno v městeckém nářečí.

NEJLACINĚJŠÍ POMOC

Už je to dost dávno, když sem byl v Hrotovicích v Panskym hostinci. Jak tak sedim, přide tam nejaké staré pán. Mňél cvikr se šňurkó, šedy šaty a šedé slunečnik. Kdyj se usadil, musél sem se na něho pořád divat.

Toho člověka já musim vod nekáď znat, ale jen vodkáď? — Až najednó mňe to napadlo. Nezdržél sem se a šel sem za tím pánem: „Dovolte, pane, keré vy ste? Já bych vás jako měl znat!"

A ten pán se tak nejak na mňe zadivál a vtom sem si já spomňél: „Dovolte, néste vy pan rektór Všetečka, keré byvál v Róchovanech preceptórem?"

„To jsem. A který vy jste?" zeptál se zase mňe ten pán.

„Keré já su? — Já su Jan Jelinek. Pamatujete se na Jelinkovo Honzika z Róchovan?"

„Tak vy jste tedy Honzík Jelínkův? No pravda, že se pamatuji."

„Pamatujete se tedy, jak ste mňe učivál? — Nezlobte se, ale já bych vám rád dal otázku. Pravda, bude to otázka na věci tuze dávny, ale já sem v životě při jistéch přiležitostech vo tem kolikrát přemyšlél, proč to tak bylo. A proto, když sme se tak náhodó po tolika letech sešli, rád bych dostál na to otázku vysvětleni. Prosim vás, řeknite mně, proč vy ste mně dycky, když jste šél ve třidě vokolo mi lavice, dál pro nic a za nic pohlavek?"

„To tedy bylo tak: Když sem v Róchovanech preceptóroval, měl sem takovó službu jako pasák v Peleponovim mlyně — 12 zlatych ročně. Ale ten pasák byl na tem lepši, protože dostával ešče taky zdravu a já né. Musil sem tedy shánět to živobytí, jak se dalo. Cho-

dil sem učit po domech a za to sem dostával jidlo. Váš otec byl ale chudé, poskytnót mně nic nemohl, ale řikávál mně: »Pane preceptór, dohlidnó ve školi na toho našeho Honzika! Já bych rád, aby se učil a taky neco uměl.« — Tak, jak sem to mňél dělat, když sám sem byl chudák? Zadarmo sem tedy mohl dat jen to, co mňe taky nic nestálo, na co sem nemusél věnovat ani ten čas, keryho se mně pořád nedostávalo. Dělál sem to tedy tak, jak sem nélaciňéjic mohl. A to byl ten pohlavek, keré sem vám dycky vlepil, abyste lepši dávál pozor."

„Tak to tedy bylo? No, tak to vám pěkně děkuju za to vysvětleni. A nezlobte se na mě za tu smělost!"

„A vy se nezlobte na mě za ty pohlavky!"

„Když už to teď vim, tak je dobře. Děkuju! Děkuju!" A šél sem si sednót zase na svi misto.

POMSTA JE SLADKÁ

Johanka a Netynka od nejútlejšího dětství spolu rostly i chodily do školy. Dobré žilky v nich nebylo. Jedna bez druhé nikam krok neudělala a provedla-li některá něco, i ta druhá byla při tom. A co se nasmály!

Když měla Johančina sestřenice svatbu, byli pozváni také Johančini rodiče. Johanka ovšem bez Netýnky nemohla být, proto byly na svatbě obě. K nim se připojila ještě malá nevěstina sestra Mařenka! — Veselý trojlístek!

Svatba měla starodávný ráz. Obřad šel za obřadem. Střídalo se vážné s veselým, ale ten trojlístek měl naladěno jen na veselo a myslil, že svatba je jen pro něj. Některou chvíli bylo opravdu potřeba sloty napomenout, ale bylo to na svatbě a proto si to nikdo netroufal. Všechno, všechno bylo těm slotám k smíchu. Ani při tom požehnání snoubencům nebyly docela potichu. Když pak už se zasedlo k hostině a mládenci v dlouhých zástěrách začali nosit jídla na stůl a všelijaké průpovědi přednášeli, smích těch střapáčů

nebral konce. Mládence už to začalo dopalovat, ale trpělivost je přece nepřešla. Nechávali si ji až do přípitků. První mládenec připíjel snoubencům a sloty mohly prasknout smíchem. Potom dostala přípitek první družička, potom druhá. S žabami už to dál nešlo. A v té chvíli první mládenec na ně vyzrál. Zarazil přípitky ostatním družičkám a obrátil se s přípitkem k těm třem malým rozpustám. — Ty se zůstaly dívat, když jim první mládenec podával na talířku po skleničce vína stejně, jak to činil velkým. Nezdálo se jim to. Dívaly se jedna po druhé a v tváři jim byl patrný úžas, jestli se snad mládenec nezmýlil. Ale nezmýlil se! Vždyť přípitek, který pronášel, nemohl nikomu jinému patřit, než jim:

„Když jsem šel okolo Benátek,
viděl jsem tam tré telátek:
jedno bosi, druhé lysi,
třetí sotva ocas nosí.
Páni muzikanti - Bivat!“

Rozpusty oněměly docela, třebaže jim zůstaly pusy otevřeny. Potom se, jak na povel, sešouply se židlí a rovnou pod stůl! Druhou stranou zpod stolu ven a ty tam pryč. To bylo najednou pěkně u stolu!

*

Johančiným třídním byl učitel Nechvátal. Na tu dobu byl to učitel již nového ražení. Ve snaze, aby se děti hodně naučily, zaváděl různé novoty. Vyžadoval ovšem bedlivou pozornost. Kterému pak žákovi se toto mělo líbit? — Johanka se sice velmi dobře učila, ale takovéhle dávání pozor ji rozčilovalo. Kdo to měl vydržet? — Proto Johanka musila co chvíli stát mimo lavici nebo jít na stupínek kleknout. — A plakávala. Když šly ze školy, Netynka ji těšívala: „Neplač! Šak se učitelovi pomstíme!“ — Až přišel čas, podařilo se jim to.

Na škole učila dívčím ručním pracím industriální učitelka Klotylda K., Johančina sestra o dvanáct let starší. Uměla také hrát

na citeru a učitel Nechvátal byl dobrý houslista. Oba byli mladí a oboustranný zájem o hudbu způsobil, že učitel Nechvátal chodil k Johančiným rodičům, kde se slečnou Klotyldou mívali hudební duo. — A zde se odehrávala Johančina pomsta!

Učitel Nechvátal posílával si po Johance k nim housle. Jednou, však to bylo zrovna po takovém klečení na stupínku, Johanka vzala housle, ale bez pouzdra. Jen se kmitla, aby ji učitel nezavolal zpět. A když byla venku, nemusila už učitele poslouchat. Učitel však vyhlédl z okna školy, neboť začalo pršet, a vidí, že Johanka nese housle bez pouzdra. Volá na ni, aby je dala pod zástěru. Ale milá Johanka jako by neslyšela a dala si housle na hlavu jako deštník.

Takhle se učiteli pomstít podařilo se Johance však jen jednou! — Jí ale šlo o způsob pomsty, který by se dal provádět soustavně. I na to přišla a Netynka jí svorně pomáhala.

Když po odpoledním vyučování přišel pan učitel za slečnou učitelkou Klotyldou, aby spolu muzicírovali, býval pohoštěn kávou. Chystala ji obyčejně tetička Mary. Johanka a Netynka nedaly jinak, než že hrnky s kávou zanesou do světnice samy. Tetička jim toho dopřála, poněvadž byla toho mínění, že sloty tak činí z dobré vůle posloužit panu učiteli —. Zde však bylo to pravé místo pomsty!

Do světnice se vcházelo dveřmi vsazenými do dosti hlubokého výklenku. A tohoto místa, kam nebylo tak dobře vidět, využily sloty k provedení pomsty. Ó, ta rozkoš! — Dříve než otevřely dveře do světnice, každá z učitelova hrnku nejprve usrkla kávy a potom zamíchala prstem. — To bylo něco tak znamenitého, že žaby zrovna vítězně zářily, když stavěly ve světnici na stůl hrnéčky s kávou. A usmát se mohly, když pan učitel pil kávu, ve které ony okoupaly svůj prstíček a dokonce když chválil, že tak dobrou kávu umí uvařit jen tetička Mary.

*

Spolužačky žalovaly učiteli Nechvátalovi, že Johanka a Netynka o něm povídaly, že je tele. I to považovaly Johanka s Netynkou za pomstu. Však ony to tak neřekly, jak to sloty žalovaly! Stalo se to takhle:

Učitel Nechvátal začal ve škole zavádět místo písanek sešity. Johanka s Netynkou si je šly koupit. Kupcovka Šišulka jim dala písanky.

„Takovi né."

„A jaky?"

„Takovi stojaty, né ležaty."

„Jak živa jsem to neslyšela. Řeknite vašemo učitelovi, že je tele."

Dříve však než to Šišulčino vzkázání vyřídily učitelovi, řekly to Johanka s Netynkou kamarádkám, ale zamlčely, že to řekla kupcovka. Kamarádky nemeškaly, vyřídily to učiteli spíš než Johanka s Netynkou a těšily se, jak Johanka a Netynka za to dostanou. Při vyšetřování se teprve ukázalo, jak to doopravdy bylo a nic se jim za to nestalo. Hlavní však bylo, že mohly říci, že učitel je tele a že se i tak pomstily, třebaže to vlastně řekla Šišulka.

*

Johance se nelíbil nejen učitel Nechvátal pro tu svou neúprosnou přísnost, ale i páter Jakub. Ten zase zakazoval pozdrav „ruku líbám", přál si výhradně pozdrav „Pochválen buď...", ale ruku k políbení nastavoval. To jí nějak nešlo dohromady. Všechno se v ní proti tomu vzpouzelo. Myslívala na to, jak by mu dokázala, jak je jí to nejen divné, ale i směšné.

Když jednou rozpustovaly Johanka s Netynkou na podlaze (na půdě) a vyhlížely z vikýřů, uviděly, jak se velebný pán ubírá z vyučování z vedlejší dědiny. Nechaly ho přejít. Potom křikla z jednoho vikýře Johanka a za ní z druhého vikýře Netynka: „Ruku líbám, velebný pane!" — Páter Jakub se nad tímto pozdravem pozastavil. Kdo to však za ním volá? Ohlédl se, smekl klobouk, ale nikoho na ulici neviděl. Obrátil se tedy a šel dál. Sotva udělal dva, tři kroky, slyšel znova: „Ruku líbám, velebný pane!" — obrátil se opět. A zase nikoho neviděl. A neuviděl by ani, i kdyby se byl na střechy podíval, poněvadž jak sloty z vikýře vykřikly, hned se opět schovaly. — Šel tedy páter Jakub dál. Johanka s Netynkou pak se mohly urukulíbat. Taková hra na schovávanou se jim velmi za-

mlouvala. Myslily si, že se páter Jakub stále obrací, usmát se proto mohly, ale on už se vícekrát neobrátil. Snad opravdu nevěděl, odkud se na něho volá, nebo že by dle hlasu nepoznal Johanku s Netynkou?

Obě sloty však byly nad míru spokojeny, jak to velebnému pánovi s rukulíbáním šikovně vyvedly.

Názory a zkušenosti

VOMLAĎOVÁNI

Zabijat duma takovó sedumi nebo vosumiletó sviňo? Kdo to jakživ slyšél? Taková sviňa patři řeznikovi. Ten jo zbuřtuje a je to. Kdo pak be se kósál s tak tvrdém masem? A potum, det to nemá ani to pravó chuť! Vopravdo, s tém se nélepši poslóži buřtum!

A to zas néni pravda!

Co néni pravda? — Stará potvora je stará potvora!

A ve vopravdo nevite, co se s takovém letitém kusem dělá?

To vopravdo nevim.

Ve ste nikdá neslyšél, jak se takovi stary dobetče vomlaďuje? To se zeptéte tudle kmotřička, ten to tak dělá již cely leta, co hospodaři! — Kmotřičko, jak to děláte se staró sviňó, nyž jo zabijete?

To néni jen muj vémysl. To dělával již náš dědóšek a mesim, že všeci staři hospodáři. Pravda, dež začnete takové staré kus krmit, tak sádla na něm dost naruste, ale maso zustane tvrdy. Šak vite, jak se musi zubama zrovna trhat. Povidali tudle ho sósedu, že masa maji dost, ale že toho ani nehožijó. Klok pré, jak sedi za stolem ho zdi, decky dež chce hokósnót kósek z kuso, co drži v ruce, musi siló táhnót, abe kósek zubama hotrhl a pře tem po každy drc! zpátky hlavó vo zeď.

Dež chcete takovó staró sviňo duma zabijat, musite na to pamatovat již v letě, hned jak začne ovoce. To zaženete to staró sviňo na zahrado. Tam jo necháte samo sobě. Ať je živa jen z toho,

co se najde! Jen s vodó musite na ňo pamatovat! Sviňa zhubne, že zvustane jen kost a kuža. Až po žnich namlátite a zešrotujete, potum ji začnete dávat pomalónynke žrat. Napřed jen tak jako dež z ruke hodi a necháte jo ešče nejaké čas na ty zahradě. A vono potum na ni začne rust novi, mlady maso. Pak jo zavřete do chlivka, dáváte ji čim dál vic a vona se vám vobali samém mladém a chutném masem. Šak náš Jozef vám to muže dosvědčet. — Jozef, řekni, jaky belo maso z ty posledni stary svině!

Jak debe ani stará nebela!

Tak vidite! To již je dávno vezkóšeny.

CO MATIČKA ZEM DÁ

To ať mňe žádné nepovidá! Kořalka, rum, šlihovica, to je neco hynyho, ale vino? Dej to je rovnó, co matička zem dá, a to nemuže bét hngdá špatny. To mňe žádné nevevráti a já se to řict nedám, že be ve vině bél špiritus. — Podivéte se na mňe! Já vepijo litr vina e vic a hnc néni; jako bech aň nepil! A vite, co be belo, debech vepil toliš kořalke nebo šlihovice? To se neptéte!

To, co přéde přez voheň, decky peklem smrdi. Ale vino, to je neco rovnó vod matičke země a ta co dá, nemuže bét špatny. To mňe žádné nevevráti.

O neuvěřitelných věcech

VO NEHOVĚŘITELNÉCH VĚCICH

Vekládal vo nich stréc Sykoru. Řikal decky, že to néni k viře podobny a přece je to pravda. Takovéch připadu mňél hromado a mosele se vopravdu stat, protože stréc je vekládal s takovó přesvěčivó vážnosti, že se nikdo netrófál ani troško zapochybovat. Nélepši pak na tem belo, že všemo tomo, co povidál, stréc Sykoru sám věřél.

VÉHODNÁ ZABIJAČKA

Máme po zabijačce. Zabijali sme jen takoviho škrába. Moc-li mohlo mit? — Tak ale stodvacet kchilu. A vite, že sme z něho naškvařeli padesát másí[1]) sádla a že máme ve škopko šedesát šrutek masa po dvóch kchilách? A hlava přece take neco vážela! Jak povidám: „Škráb to bél, ale tak dobře se vedařél!"

JAK STRÉCOVI HODEŘELO DO BIČA

Včera sme beli ho přešovskyho mostka a sváželi sme seno. Lóke bele plny lidi. Dež uj sme měli furo naloženó zčistajasna blesk a hrom a bouřka bela tade. Já sem se stópl za furo a žensky se skovale pod mostek. Najednó se ale strhl takové liják, že se až voda

---

[1]) 1 más - $^5/_4$ l - $1^1/_4$ l

hrnola po lókách, brala mili kopke, cpala je pod ten mostek a babe musele ven. — Mama přišla k fuře a bela naskrz promoklá. Ani mně to za tó furó nepomohlo; promokl sem take. Povidám: „Mamo, dež uj sme promokli, pojedeme dum!“ A bero voprati do ruke a bič a mama už měla hubo votevřenó, abe řekla: „Nešviké, mohlo be ti hodeřet do biča!“ Ale už to neřekla. Já švikno a — prásk! V ty raně se mně bič zčervenál.

A dovi? Do biča strécovi hodeřelo a do stréca už né? — Ani do stréce, ani do fure, ani do krav. Dojeli dum, furo složeli a druhé den si šél stréc kópit nové bič. Pře tem kupováni to svó nehověřitelnó, ale pravdivó přihodo povidál.

KRAVA ZEŽRALA NÁROŽÁKE

Belo přede žnima a belo potřeba neco spravit ve stodoli. Kópil sem se tři nárožáke[1]) a položél je ve stodoli na řezačko. Bél tam take vuz s jatelem. — Ale dež do pro te nárožáke, vono jich na řezačce néni. Já řko: „Frantiko, kde só te nárožáke, co sem položél v stodoli na řezačko?“ — Frantik povidál, že tam žádnéch nárožáku neviďél. — „Mařko, kde só te nárožáke, co bele v stodoli na řezačce?“ — Mařka, že tam ani nebela. — Tak kde be muhle bét. A najednó hlidno, že na řezačce je kósek jatela. Aha! To mesim, jak Frantik spravovál[2]) a brál jatél z vozo, položél ho néspiš na to řezačko a potum s tém jatelem vzál e te nárožáke do maštale.

Do do[3]) maštale. Hledám za žebřikom, ve žlebě, pod kravama, ale nárožáku nikde! Tak co? — Néspiš, že nekerá krava te nárožáke zežrala!

Celó noc sem vartovál, celó noc! — K ráno začala krava neřádět a nárožáke z ni velezle. A nic se ty kravě nestalo! Tahá dodneška!

Psáno v mladším nářečí.

---

1) nárožák - hřebík asi 20 cm dlouhý
2) spravovál - krmil dobytek
3) Do do maštale - Jdu do maštale

CO BÁBIČKO ZLOBILO

Haseči mňél ve Vrbinkách vylet. Jozef a dódyk bél za haseče, Julinka mosela do bufeto a proto se spiš vobědvalo. Potum povidá Julinka bábičče: „Homyte nádobi a přijte za nama do Vrbinek!" — Bábička se teda dala do toho meti nádobi a dež juž šla velivat špino na dvur, vidi, že v diře ve vrátkách, jak je pro véběh slepic, vězi Svoboduj velké řeznické pes — pul ven a pul do dvorka. — Voň mňél ho Julinke pseco[1]), řikál ji Bela, a vona se tomo psovi libila. Vona bela Bela zrovna v tem a hóf psu vobihál pořád vokolo baráko. Ale Bela bela hovázaná ho bóde a všecko namináň dostat se k ni nebelo tém psum hnc[2]) platny. Ale trófalost takoviho kolohnáta, vite, bábičko dopálelo. Vzala košče, mazala psa, pes kňočél, nemuhl aň sem aň tam, háďél sebó, vrátka se třisle a div, že je nevevráťél.

„Šak počké," povidá bábička, „já ti dám Belo!" — Hunem dopokľala[3]), převlikla se do svátečniho, šla k bódě, vodvázala Belo, dala se jo do klina, zamčela baťák a šla do Vrbinek. Vokolo vrátek povídá tomo velkymo psovi: „Hnčkum[4]) se tade dělé, co sceš!" Spokojeně šla dál s kopca dulu do dědině. — A bóže spravedlvé! V pulkopco se vohlidne a hof psu táhne za ňó. Hamba ji belo a zaháněň nebelo hnc platny. To ale nebelo všecko! — Dež babička zacháděla za roh Pecenovi stodole, žene se za ňó ten velké řeznické pes, co zustál pod vrátkama a — hóp! — rovnó bábičce na záda. Bábička, choděnka stará, se ho lekla, postěla klin, pseca hóp a ta tam! A všeci psi za ňó.

„Tak — a co hnčkum?" povidá se bábička, „v dědině je kontumaci, pseca nemá aň céšek aň koš na čoň, co z tohoto bode?" — Tak se došórala až do těch Vrbinek celá skormótěná. Julinka to na ni pádem[5]) poznala a proto se zeptala: „Bábičko, co se stalo?"

---

[1]) pseca - fena
[2]) hnc - nic
[3]) dopokľala - dopoklízela
[4]) hnčkum - ničkum - nyní
[5]) pádem - hned

— Bábička začala, jak ji belo Bele lito před takovém velkém psem, dež Bela je taková malá; potum co všechno hodělala, abe Belo chráněla, co z toho všeho vzešlo a co z toho bode, dež Bela je bez céško a bez koša na čoň. Bábička čekala, jak ji bode Julinka nadávat a že jo pošle shánět pseco zpátky a všecko a...! A vite, co Julinka řekla? — „To ste toho ty pseci nepřila?"

Za chvilko potum přišel do bufetovi bóde Slanuj Frantik a povidá: „Vidim, že ste všeci tade. Co se ho vás stalo, že máte vrátka vevrátěny?" — Bábička muhla jen veřknót: „Tento potvora pes!' A Julinka hned na to: „Tak vidite, jak ste Belo hochráněla!"

*

Co je tade nehověřitelnyho?
No přece to, že bábička toho ty pseci nepřila.

Psáno ve starším nářečí.

JAK POMUCT DĚDÓŠKOVI

Ho pekařu seďél večir po práci v kocheň. Již jen děvečka měla homévat nádobi, ale e ta si malónynkó chvilenko pozhověla. Snědla zrovna drohé talířek čučkovi polivke — šak bela dobrá — a potum se ji aň do toho homéváň nechcelo. Ale najednó pajmáma povidá: „Di se, Mařo, podivat, jako be se vozyvál před vratama šmák!" — Maňa šla, ale nadarmo. To se jen tak pajmámě neco zdálo.

Dej za par dni pekařovi zase tak večir pospolo seďél, zas poslala pajmáma Mařo, abe šla šmákovi votevřit vrata, že se tam vozyvá. Maňa jen tak hned nešla, protože šmák již bél dávno duma. Přišél dom s kačenama. Maňa jim sama votvirala. Pajmáma ale tvrděla, že šmáka jistě sleši a že teda néspiš běhá ešče po dvoře. Maři rozkázala, abe šla šmáka zavřit do chlivka. Maňa šla, ale vrátěla se s nafókló hubó, protože šmák bél s kačenama ve chlivko zavřené.

Dež pak se pajmáma po třeti vozvala, že sleši hlas šmáka, dál se ji všeci do smicho, cože pořád sleši. Pajmáma se ale jen tak nedala a povidá: „No, co pak ve to neslešite?" — A všeci na to, že hnc

neslešijó, ale stichl a hopřeňéjic zaposlóchal. Za chvilko pak jeden po drohym, že han, že neco takoviho jako hlas šmáka slešijó. Vudkáď se to ale jen vozyvá? — Že pré jako z pece. Dál se tomo do smicho, protože jak be se muhl živé šmák dostat do pece, dej se k ni moselo dulu po schudkách. — Nešt, ať! — Ale přece se jen do pece posiťél. To se vi, pec bela prázná.

Šmák se pak vozyvál častijá a častijá a všeci ho slešeli. Došlo to juž tak daleko, že se šmák hlásél e za biliho dne a dečky jen z pece a to e dež v ni hořelo!

Zvláštň znameň!

Na jeho vesvětleň be pomuhl „Nebeské dvur", ale na modleň sta ružencu v jedny tuře nemňél v domě plnym práce žádné čas. Na ščesti přišla brzy žebračka Maťa z Chalópek. Zaplaťél ji a bábina se dala do potřebnyho modleň, pusto e mlčeň. A dež bela hotová, dostala za nejaké čas zjeveň a přišla s ňém k pekařum. Nepozdravila, sedla na lavico, složela roce na prsa, hlidla zhuru a povidá: „Nevim, vudkáď se ten hlas vzál, ale slešela sem: Vede, na seslikách sedáte, ale z čich só dřeva, nevite?" — Pekařovi ale hned věďél. Te sesliko, co na nich sedával, dál dělat dědóšek; bele z jeho vébave. Bél jen ubohé robotnik, dřeva nemňél dost a proto se lehce pomuhl: vzál je v panskim lesi. A s témto hřichem, chodák staré, homřél. Nezbévalo, nyž abe se vodpykál svi ve vočisci. Moselo to bét zli. Hlásél se teda vo pomoc a hlásél se vo ňo hlasem šmáka. Pekařovi pak pádem dávál v kostele na modleň e na mše svaty za ztrápenó dušo ve vočisci a sami se za ňo, jak muhl, modlél. — A tak milimo dědóškovi pomuhál a mesim, že e pomuhl, protože se za nejaké čas přestál ten šmák z pece vozyvat.

O ženské parádě

ČEPCE

Šišulka bela na lánovim domě, co na něm belo erbovni měščanstvi. V městečko belo tenkrát takovéch domu dvanást a na nich měle žensky právo noset zlaty čepce. Na Šišulovim domě bél ešče kupecké krám. Dež již se Šišulce nechcelo prodávat, dala ten krám do pachto. Tak se k nim do domo dostál nejaké Voltmon. Bél ženaté a s jeho ženó se nesli do panske. To ale belo Šišulce soli ve vočich a milá Voltmonka musela cétět, že Šišulka je pani domáci a vona že je podruhyňa.

Belo to na vánoce. Šišulka se veparáděla, zavoděla se do salupo a šla ve zlatym čepco do kostela. E Voltmonka šla. Bela pěkně voblečená. Podli novi móde měla hedbávné černé čepce s takovéma náběrama vokolo a zavázené pod bradó na velkó mašlo. — Šišulka ji ani nepoděkovala na pozdrav. — Ale za štrnást dni nebo za tři tédne, jednó v nedělo vodpoledne, nekdo zaklepe ho Voltmonu na dveři. — „Dál!“ — A vešla pani domáci. — „A pěkně vitám! Tak si ho nás sednó! Vezmó plac!“ pořád Voltmonka pobízela pani domáci. Ale marně. Šišulka si nesedla. Špacirovala jen po seknici tam a zpátky, nakračovala si a rukama povezbihla trocho sukně. — „No tak si přece sednó!“ — Ale Šišulka jak be neslyšela. — Najednó se ale Voltmonka podivá, co to má Šišulka na nohách. „A prosimich, co to maji na těch nohách?“ — Ale to ste měli vidět, jak se pani domáci vetáhla: „Co ve nosite na hlavě, po tem já šlapo!“ — Přešla ešče jednó seknico tam a zpátky a zase vodešla.

Ta to, panečko, dala podruhyni Voltmonce! Ze závisti, že nepřišla vona, jako pani domáci na lánovim domě s tó módó prvni, kópila se takovi čepce dva, jak měla podruhyňa Voltmonka, hovázala se je na nohe a šla ji vokázat, co vona se muže dovolet.

Psáno v městeckém (mladším) nářečí.

ŠKROBÍNKY

Sláva tvrdých škrobených sukní začala zacházet tak před půl stoletím. Na Brněnsku jich musilo míti děvče do plné parády šest až osm, na Krumlovsku čtyři až šest a tam dál na Vysočině sukní ubývalo, ale žádné děvče se neobléklo do méně sukní než tří. Také jejich šířka nebyla stejná. Na Brněnsku byly sukně šesti až osmidílné, na Krumlovsku a Budějovicku se říkalo, že jsou sukně čtyř až šestipůlové a na skutečném Horácku se setkáváme ponejvíc se sukněmi ze tří dílů.

Spodním bílým sukním se věnovala veliká pozornost, nejen že byly vyšívané, ale i škrobení a žehlení bylo velmi dovedné. Spodnice se praly zpravidla dvakrát do roka: na jaře a na podzim (na hody). Škrobily se a žehlily za syrova. Škrob se vyráběl po domácku z pšenice nebo se kupoval Hofmanův rýžový škrob s kočičkou. Tehdy ho bylo tolik potřeba, že jej objednávali kupci na celé bedny. Není také divu, neboť skoro v každém domě byly nejméně tři ženské, které měly po čtyřech až šesti půlových sukních. Když se naškrobily a vyžehlily, upravily se do pěkných oblých záhybů, ovinuly se tkanicemi jako povijánem a čekaly na první oblečení. Bývaly jak roh tvrdé, ale hlaďounce vyžehlené a lehounké jak papírek; jen šustěly. Při žehlení jedna ženská nic nespravila. Nejméně dvě musely být. Měla-li jíti práce od ruky, musela být ještě třetí, která pamatovala na rozžhavování želízek nebo na rozpalování uhelné žehličky.

Oblékání do „škrobínek“ byl hotový obřad. Bylo k tomu potřeba skutečné komorné. Zastávala ji obyčejně maminka, která se zrov-

na do škrobínek neoblékala. — Napřed se oblékl „honzík". Býval to buď bílý živůtek s vycpaným jelítkem dokola (kromě vpředu) nebo jen sukýnka asi na píď dlouhá, dvojitá, všitá do širokého límce na „kšandách" a na tvrdo vyškrobená. Na „honzíka" se začaly navazovat škrobínky: čím jakostnější, tím svrchnější. Avšak to navazování nebylo jen tak! Záhybky dvou nejbližších sukní měly pěkně k sobě zapadat a také žádný z vyšívaných zoubků nesměl víc přečnívat. To se postavilo zrcadlo šikmo na zem a nyní bylo před ním všelijakého otáčení sem a tam a pak popotahování sukní hned v pasu, hned zase dole. Maminka říkala: „Běž tam, votoč se, pocem!" a pak upravovala. A když bylo všechno hotovo a děvčata nastrojená vycházela z domu, neopomněla maminka podívati se za nimi aspoň z okna, nevyšla-li vůbec až před vrata. A jak se do kostela sezvánělo, zrovna tak, jak se zvony houpaly, právě tak do taktu nesly se sukně na děvčatech. Bůh chraň, aby něco na nich plandalo. V škrobínkách se kráčelo velmi důstojně. K tomu ještě vrzaly sváteční střevíčky a dovršovaly slavnostní půvab.

Ale tou cestou do kostela nebylo vše ukončeno. Vstupem do kostela začínal nový obřad. Do předsíně vcházely dívky za sebou a nyní všechny, jako by to jedna byla, stejným máchnutím ruky do kropenky stejně se žehnaly křížem, neboť tak toho žádal obyčej. A nyní když před oltářem měly pokleknout, musely ukázat vrcholnou dovednost v chození ve škrobínkách: Od postranních dveří do prostřed kostela bylo třeba asi pěti důstojných kroků, pak se udělaly tři, čtyři drobné krůčky ťap-ťap-ťap, obrat vpravo bok, v tom okamžiku bylo třeba prudčeji kopnout do sukní a rychle pokleknout. Tu sukně ukázaly, co dovedou: Udělaly kolem děvčete krásné kolo, vrcholný půvab vzorně upravených škrobínek! Však se každá pohlédla po tom svém kole a uspokojena tou krásou, teprve se dle lidového obyčeje křížem žehnala, pak pohlédla vroucím andělským zrakem na oltář, pravou rukou se bila v bok; potom sklonila hlavu, znova se křížem požehnala, povstala a s největší důstojností šla se postavit na své místo. A jak učinila jedna, tak na vlas činily i vše-

chny ostatní. Sebemenší úchylka byla by porušením místního obyčeje.

Oblékání do škrobínek bylo pěstováno u děvčat již od nejútlejšího dětství. Úcta ke škrobínkám byla tak veliká, že každé děvčátko, kterému je maminka ponejprv oblékla, bylo v kostele poznat. — Kdyby jinak bylo sebeživější, v prvních škrobínkách pěkně klečelo, ručenky sepnuty, žádné obracení, žádné šeptání! Jen ta očka zářila nad vzorným kolečkem, které tvrdé sukénky kolem něho utvořily. — Nepodařené kolo dovedlo pokazit všechnu radost. Však se i kluci kolikrát zasmáli a ostatní děvčátka se s pošklebkem požďouchla. Proto již dříve, než ještě k těm prvním škrobínkám došlo, ty malé panenky vypůjčovaly si škrobínky svých starších sester, aby ony nevěděly, uvazovaly si je do podpaží a učily se dělat kolo.

Jak si školačky na škrobínkách zakládaly, vyprávěla mi, už je tomu dávno, moje vrstevnice Anežka Prušková ze Šemíkovic:

„Čim vic nám sukně vodstávale, tim vic se nám to libilo. Já sem bela sama, takže sem hned šla, dež mňe maminka voblikla. Ale já sem se decky stavovala ho Severinu. Tam měli tři slote: Milko, Hedviko a Ando. Maminka je take strojivala. Ta, co již bela hotová, měla decky vobave, že nyž maminka vobleče te druhy dvě, že ji sukně splihnó a že již be nebela tak pěkná. Proto je pajmáma musela pokaždy strčet do práznyho škopka tak, abe te sukně zustale venko a vokraj škopka je nazbihovál. Kolikrát se stalo, že dej sem přišla k Severinum, bele již dvě slote ve škopko. Až bela ta třeti hotová, potum je Severinka ze škopka vetáhla a šle sme. Ale nyž sme došle do Róchovan, kolikrát sme cestó přesedle, abe se nám sukně znova zase načechrale."

Jak velký zájem o škrobínky mívala dolnodubňanská děvčata, dovedla velmi pěkně povědět babička Maruška Kavková (* 1852):

„Vémeslce bévale v našem kraji jako Paříž. Co se tam začalo, e hynde se potum do toho voblikál. Čekávale sme decky na vémeslcky děvčata, dež přejiždivale na žebřiňákách do Dolnich Dubjan na hode. Na tem vozi stále, abe se nepomačkale. Bele jako

z cukro. Mijávale na sobě decky neco, co potum bévalo selskó módó. Jednó to bél fábor vokolo paso, podrohy kazamirové šátek, štofová sokňa, vzor na šátko do roke nebo vzor na biléch punčochách, ale nás névic zajimale jejich škrobinke. — Dež jim naši chlapci pomuhál z vozo, decky sme na ně mrkle a voň potum šerokém kolem každy to děvče s toho vozo zdělávál. Voči sme muhle nechat na těch všelsjakéch mustrách a zóbkách, co měle Vémeslčanke na spodnčkách. A ešče vic sme hlidale, dež ešče, spiš nyž se každá s toho vozo dostala, povezbihla jednó rokó svrchni sokňo. To se vokázal mustr na nésvrchňéši spodnčce. Bél némiň na piď šeroké. Moc se nám to libivalo a skoro sme toho tém Vémeslckém záviděle. — Nekery z nás, abesme nezustale pozado, dale sme se hned po hodech do vešiváň novéch sokni take s takovém šerokém vzorem. Ale bela to nekonečná práca. Trvalo to celé rok. — Proto nekerá na stary sokni vzorek réši jen rozšiřela. — Ale jednó sme přece jen tém vémeslckém parádncám na to přišle: Vone měle ten šeroké mustr zrovna jen na tem kósko, co povodhrnole to svrchni sokňo."

Obléci se do škrobínek, umět v nich chodit, udělat při kleknutí kolo, ale dovést v nich také tancovat a také se ohnout, není ještě všechno! Škrobínky se musely umět ještě také svlékat, potom ukládat a také opatrovat.

Při svlékání musel být zachován též určitý pořádek: Nejprve se sukně jedna po druhé rozvázaly a pak všechny najednou přes hlavu přetáhly. Potom se zase u každé, jak byly v sobě, tkanice zavázaly a pověsily se na bidýlko. Někdy zůstaly stát na zemi. Když se škrobínky po druhé oblékaly, pak se všechny najednou přes hlavu přetáhly a jedna po druhé se na tělo uvazovaly. — Pro sukně mívaly ženské zvláštní světničku. Bývala k tomu zpravidla na sýpce vyšalovaná mimořádná komůrka. — A tam měla děvčata uloženo bohatství svého království, svoji chloubu i radost: škrobínky bílé jak sníh, drahocenně vyšívané, tvrdé jak roh a lehounké jak lupínek.

Různé

ABY NEMUSEL BÝT VELEBNÍČKEM

Bylo to jedno manželství a přece byly dvojí manželské děti. Napřed byl chlapec a děvče a až za dvanáct roků zase děvčátko a chlapeček. Toho prvorozeného zasvětila maminka na kněžství, ten poslední zemřel ještě než začal chodit do školy. — Tatínek byl vážný a tichý člověk a hleděl si svého kovářského díla. Maminka byla hovorná, prozíravá a dokonalá hospodyně. Velmi dobře vedla celé hospodářství, které patřilo k jejich chalupě a vyznala se znamenitě jak na poli, tak v domácnosti i ve výchově rodiny, takže tato starost tatínkovi skoro odpadala. Ale přece jen vždycky v důležitých hospodářských záležitostech dávala mu přednost jako hospodáři a nechala ho rozhodnout samotného.

Jednou měli chlév plný dobytka a bylo potřeba místa. Rozhodli se, že prodají krávu s telátkem. Byly to dva moc pěkné kousky, takže byla vyhlídka na lepší tržbu. — Když pak se otevřela vrata a ozval se handlířův hlas „Co je na prodej?“, dozvěděl se handlíř, že kráva s telátkem. Maminka nechala jednat tatínka jako hospodáře. Šel s handlířem do chléva. Mamince to však nedalo a proto zůstala stát pod kůlničkou, aby dobře slyšela, jak ten prodej dopadne.

„Co za to kravo?“ ptá se handlíř.

„Kolik dáte?“ zazněla tatínkova otázka.

„Sedumdesát zlatéch.“

„No tak se jo vemte!“

To maminku dopálilo. Za krávu s teletem a ke všemu za jakou krávu jen sedmdesát zlatých? V té ráně byla maminka ve chlévě a všechna rozhorlená začala jednat sama: „S tó kravó já poróčim. Ta krava néni na prodej."

A nedala ji tomu handlířovi, ale dala do hlasu, že by prodala krávu s telátkem. Zakrátko se jí to podařilo. Kráva přišla do tulešického dvora. Ráda ji tam prodala, protože se tam dobytku dobře vedlo. A ještě raději brala pak sto dvacet zlatých. Když tatínek v poledne zasedal ke stolu, maminka před něho položila sedmdesát zlatých a řekla: „Tade je těch tvéch sedumdesát zlatéch za kravo a téchto padesát je méch."

Na autoritě to maminka všude vyhrávala, i když úcta k tatínkovi byla jak náleží.

Maminčinu autoritu uznával i František, prvorozený syn, a šel tedy na kněžství. Jako hodný syn to nemohl mamince odříci, ale nic ho k tomu netáhlo. Nebyl pro to. A říci o tom se obával. Přemýšlíval, jak to dát mamince najevo, že panáčkem být nemůže. To, co ho napadalo, stávalo se pak skutkem.

To již bél František v almunádě a nosil knějský rócho, dež bél na prvnich prázdninách. Sedávál v sini na schudkách do kuchyně. Maminka vařela a malá Johanka pobihala vokolo.

„Johano, poď, budeme hrát divadlo," zavolal František. Johanka hned byla pro to. Dávno již tu hru znala. František to nabral hlasem jak principál pimprlátkového divadla a již volal:

„Princezno Mirabeló! Princezno Mirabeló! Princezno Mirabeló!"

Johanka přihopsala s ručkama a nožkama jako na nitkách a tázala se zvýšeným dětským hláskem:

„Můj královský otče, čeho si žádáš?"

Hra pokračovala:

„Princezno Mirabeló, moje královská dceró, ty si vezmeš prince portugalského za manžela!"

„Můj královský otče, já si prince portugalského za manžela nevezmú!"

Toto vybízení a odpovídání se opakovalo třikrát se stále se stup-

ňujícím důrazem. — Když pak princezna Mirabela po třetí odmítla rozkaz svého královského otce, dostala odpověď tu nejpádnější:

„Princezno Mirabeló, moje královská dceró, jestli ty si prince portugalského za manžela nevezméš, můžeš mně třikrát krajcvajs v..... políbit!"

Při těchto slovech jako když nůž do maminky vrazí. Až po delší pomlčce se vzchopila: „Takovi slova řiká budóci velebné pán? Chlapče, co směšliš?" — A pak následoval ještě proud výchovného kázání. František zůstal na schůdkách sedět, tvář měl vážnou, ale jinak byl sám se sebou spokojen. Johanka by byla ráda tu hru opakovala, ale již to nešlo. Nedovedla však pochopit, proč nesměli s Františkem tak pěknou hru znova hrát.

To bylo doma. Podobných nápadů měl František víc. Mamince však nenapadlo, aby řekla: „Takle velebném pánem nebodeš!"

František se začal tedy projevovat i mimo dům. Když byl na prázdninách, chodil v klerice denně do kostela. Johanka mu chodívala naproti. Vodili se spolu za ruce a mamince se to líbilo. Copak ve všední den, to nic neznamenalo, když po městečku šlo jen málo lidí, ale za to v neděli, když z kostela šly proudy lidí! To se maminka štěstím jen rozplývala. František to věděl. Ale zrovna v tu chvíli ho napadlo, aby se projevil, že.... a už povídá Johance: „Johano, utikejme, kdo spíš bude doma!" — Johanka už metla, jen se jí hlavička házela. A František vyhrnul kleriku a trapčil za Johankou. Byla to pěkná podívaná. Maminka div že na městečku nezemdlela, když se po ní lidé obraceli. Domů přišla se sklopenýma očima celá nesvá. František s Johankou zmizeli. Když přišli k obědu, byla maminka již z toho nejhoršího a promluvila k Františkovi: „S tebó je to takvaportsky!" Potom následovala zase řada dotazů, kde že je jeho kněžská důstojnost a co jako smýšlí. Ale ani tentokrát se František nedočkal, aby maminka řekla: „Takle knězem bét nemužeš!" — A nedočkal se toho František nikdy.

Když po prázdninách odjížděl, myslil jinak než maminka. Maminka myslila, že její syn jede do „almunádo" a on myslil na své nové povolání, nastupoval jako novoučitel do Bosonoh u Brna.

MOC PĚKNÁ NADÍLKA

Jozifek a Břetik beli dvá velci kamarádi. Choděli spolo první rok do škole. Břetik bél učitelu a Jozifek mňél tatinka sedlákem. Jozifek bél zlaty ditě, ale Břetik bél klok vostódné, e dež mňél dobry srce.

A belo Mikoláša. V Břetikovi se pohnolo svědomi, a že ten večir dum nepude. Bál se, že be k nim přišél s Mikolášem čert. Zustál réši ho Jozifka, protože počitál, že na tak hodnyho chlapca ani čert přejit nemuže. Jozifek bél némlači, mňél kolik bratru a sester a te bele już na vdáváni. — A tak teda v předvečir mikolášské seděli všeci v kucheni s maminkó e tatinkem a bél ho nich e učitelu Břetik. Že najednó v sini zacinkalo, be nebelo nic divnyho, det na Mikoláša čekali, ale najednó tam zakřastěle e řeťaze, vozvalo se hudrováni a pro Břetika nastala zlá chvilka. Jozifek hned padl na kolinka, sepnol ručenke a nyž Mikoláš vešél, Jozifek mňél pul očenáša za sebó. —

A co hodělál Břetik? — Šóp do seknice! — Co be to ale belo za kloka, abe nebél zvědavé? — Dveři do seknice bele zaskleny, a tak teda Břetik přes ně decky do kucheně hlidl a zase za ně skovál.

Mikoláš se vobirál Jozifkem a čert spózél, škádlél děvčata a veváďél, co čert káže. Najednó šak co nevidi? Za dveřima v seknici vehlidá klok. — Marš ke dveřim! — Ale ešče ani kliko pořádně nestiskl a v seknici se strhl zděšené křik. Všema to trhlo, pajmáma se hnala hned do seknice a všeci beli zvědavi, co be se jako mělo stat. Jen Mikoláš a Jozifek zustali tak; téma to nehnolo.

V seknici zatim Břetik volál: „Pajmámo, pajmámo, pajmámóóó!“ — A pajmáma celá hostrašená pořád se jen chlácholivě ptá: „Tak co je, Břetičko, co se stalo?“ — A Břetik bledé jako bez ducha jen volá: „Já sem, já sem . . .“ — „No co je, co se stalo?“ ptá se znova pajmáma.

No, a co se stalo? — Zatim co Jozifkovi Mikoláš v kucheni nakládál, v seknici si nakládál Břetik sám, ale do gati.

Psáno v mladším (městeckém) nářečí.

KOMU ČEST, TOMU ČEST

Fanda šla do služby, sotva vyšla školu. Sloužila u zámožného kupce. Dětí neměli. Milostpaní si Fandu jak náleží „obrichtovala". Za čas se Fanda všemu dobře naučila. Však co to dalo milostpaní práce, ale nakonec se jí to přece jen dobře vyplácelo! Vždyť nemusila Fandu do ničeho strkat. Fanda práci sama viděla a dělala ji poctivě. První léta byla i sama milostpaní ještě dost čilá, ale potom náležitě zesílila, proto zpohodlněla a dílem také nemohla. Teď teprve poznala, jaké má ve Fandě zastání. Když si milostpaní na něco vzpomněla, že by se mělo toto nebo ono udělat, slýchávala od Fandy odpověď: „Nemaji starosti, již sem to hodělala!" — Jindy zase přišla milostpaní do kuchyně:

„Faný, půjdete pro maso!"

„Pro žádny maso se nepude. Je tam hromado mlika, neska bode k vobědo rěžová kaša."

Milostpaní sama pro maso nešla, tak ať měla chuť na maso jakou chtěla, musela jíst k obědu rýžovou kaši.

U prádla mívala Fanda s milostpaní vždy sto starostí a každou jinou. Pořád se jí tam pletla, ale chodit nemohla, stát nevydržela a pořád si jen myslila, že by to Fanda ani pořádně nevyprala, třebaže už u nich víc jak deset let sloužila. Končívalo to zpravidla tak, že se Fandě nešťastnou náhodou vylil na milostpaní hrnec nebo škopek a milostpaní se musila jít převlíct a pak už se raději nevrátila. Jindy to Fanda zařídila zase trochu jinak: „Milostpani, voni se mně tade jen pletó a zabévaji mě! Nechaji si jejich povidáni a již ať só rači v kucheni!" — Milostpaní se urazila, odešla a Fanda byla ráda.

Když milostpán umřel, byla u nich Fanda ve službě jistě pětadvacet let. Tenkrát to bylo s milostpaní moc zlé. Kdyby neměla Fandu, co by si byla, chudák, počala? S nohama to bylo nejhorší. Nechtěly sloužit a milostpaní musila nyní k vůli dědictví po úřadech, po přízni a to na dost velké vzdálenosti. Fanda si byla vědoma, jak velký význam a jakou moc má nad milostpaní.

Byla to tehdy zlá cesta až do Boskovic. Až do Krumlova autobusem a pak do Boskovic vlakem a zase zpět. Fanda všechno obstarávala: zavazadla, jízdenky a hlavně i samu milostpaní. Nejhorší byly nástupy do autobusů a do vlaků a zase vystupování. Ale přece to všechno vzalo konec!

Bylo to již na zpáteční cestě v autobuse na nádraží v Moravském Krumlově. Fanda uložila zavazadla, usadila milostpaní, sama už také seděla a čekalo se jen na odjezd. Vtom se milostpaní ozvala:

„Faný, kdepak jsou ty dva kufry?"

„Na střeše na autobusi,"

Chvilka ticha.

„Faný, kampak jste dala tu tašku?"

„Je nad nama na poličce."

„Ten deštník jste nezapomněla ve vlaků?"

„Né."

„A máte ho tadý?"

„Prosimich, milostpani, držijó už to hubo!"

A milostpaní tedy již zmlkla docela.

*

Komu čest, tomu čest, milostpaní!

CHVÁLA ZEMŘELÝCH

Dež bábička homřela, mňela bét pochovaná, co náš Fanóšek leži, náš andilek zlaté, chuděnka malá! Co se ho bábička na těch svéch staréch rukách nanosela! — To belo ditě, debeste ho, lidi zlati, viděli! Ešče ani do škole nechoďél, bele mo štyry leta, ale co ten homňél pisniček! Žádné andilek, žádné skřivánek, slaviček nebo keré iné ptáček be je tak pěkně nezazpivál.

A dež mo bele dvě leta a hoslyšél zvon, hned padl na kolinka a ručenke takle sepnol.

Hrobař votevřél jeho hrobeček a přišél na truhličko. Belo vokolo ni suchónko, jako be bél Fanóšek, chudeňka, ničky do země dané.

Hrobař ho chcél vetáhnót z truhličke, ale jářko, abe s ňém nehébál, že be mňe to moc bolelo, debech to zlató hlavinko viděla, co sem před kópánim, po kópáni, před spanim e po spánko tak libávala. A tak povidám hrobařovi, abe to jeho truhličko jen trocho v hrobě stranó pošópl. Von jo potum překrél chvojkama a zeleném halózkama.

A dej sme bábičko do hrobo spustěli, tak se tam ta jeji truhla pěkně sešópla, že ta jeji stará ruka přišla zrovna k mali Fanóškovi ručence tak, jako be se zrovna za ruce vzali. Tak se myslim, že dež má bábička takoviho andilka vedli sebe, bóže muj, že každé ji ten hřišéček, co chudák staré kdy hodělala, vodpusti a nemusi se ničeho bát.

Psáno v městeckém nářečí.

Ukázka fonetického pravopisu

STRÉC JEHŇÁTKO

Von se tak nemenował, ale lidi mo tak řikál. A to tém pádem, že handlóval v jehňatech, kuzlatech a nakonec e f telatech. Začál jehňatama, protože tenkrát skoro ho každiho sedláka belo pár kósku vofci. Vlna bela v dobri vážnosti, mňeňela se za čistó, vepracovanó vlno nebo e za dobri štofe a proto každé tóžil po tem, abe nejakó to vofco mňél, ať bél sedlák nebo baračnk. Ho baračnka to ale belo dost zli. Mňél k baráko e kósek pole, ale peněs tam nebelo. Gde be se take brale? Nádeňcká práca nebela pravidelná a v zimňe aň ti nebévalo. Pravda, dělale se pobřisla, ale co to belo, deš vod kope se platěle dva, névéš tři grécare! — Zač teda kópit to jehně e deš ten chlivek na ně bél a pastve belo take dost?

A ňički sme ho toho, co strécovi dalo méno Jehňátko, ale pomuhlo mo k tomo, že ze štvrtláňika stál se bohaté člověk, takže překópil ešče jedno štvrtko a pak dobře hospodařél. Mňél von tenkrát ščasnó mišlenko, deš jednó takové nádeňk se před ňém posteskl, šak že debe tak nejakó to vofco mňél, jak be se pomuhl, ale že na ňo žádnéch peněs nemá. Stréc na to povidá: „Já tě dvje jehňata počim.“ — „Počite, počite! Ale co s toho bodo mit, deš vám je bodo moset vrátět?“ na to zase ten nádeňk.

„Vrátiš mňe je, aš bodeš mit hini.“

„Tak to be teda belo dobri.“

„Ale já bech bél na škodě, debech já aj za rok dostál takovi jehňe, jako ňički počojo. Te mňe vrátiš mi jehňe a novi se necháš.“

Nádeňk vevalél voči: „Vofco dat za jehňe?“

„A belo to jehňe tvi? — Tak abej zase te nebél na škodě, vráťiš mňe to vofco za tak dlóho po vokotěň, jak dlóhos jo mňél před vokoťeňim!“

Toto se tomo nádeňkovi moc libilo.

Drohé rok již nebela taková pučka jedna. Stréc počovál jehňata napořát. Pravda, dostál za to přezdifko Jehňátko, ale to mo nevaďelo. Začál počovat e kuzlata a nejaki to tele. V barácich belo najednó lepši živobeťi. Bela vlna, kuža na kožich, prodale se jehňata nebo e sňedle. Dej se f takovim baráko za pár let dopomuhl e ke kravje a grécora za ňo nemosél dat, belo to hotovi dobroďeň.

Šak e strécovi se dobře vedlo. Duma mňél sviho dobetka dost a po celim vukoli, mesim, ešče vic. A ten dobetek mo šél na roko juš hotové a bes práce! Za ten se jen brale peňze! A deš je stréc e lacino prodál, dečki na ňem ešče hodňe veďělál. — Sám ale sviho nenechál. Na roli a vokolo hospodářstvi ďělál dál jako každé, ale tém pádem, že ťižél ešče toliš peňes za dobetek, muhl do hospodářstvi kópit take to, co se drohé dovolet nemuhl. Celé dum přestavjél a zařizeň v ňem belo na to dobo nélepši.

Toho mo, pravda, začál drozi, záviďet a večitál mo e lichvo. Šak det každé muhl začnót s tém dobetkem tak handlovat jako von, ale liďi g žádnimo nešl jen zrovna ke strécovi Jehňátkovi.

Jehňátko — lichvář! Kolikrát se proto celi hátke vedle a hngdá to nevedlo ke konco. Jedňi řikál, že stréc brál moc vesoké urok, ale ťi, co jim stréc počovál, jim to vevracél: „Ve, co počitáte jen s penězima, mlovite vo vesokim uroko, ale me, co máme jen te roke na práco a véďelek žádné, me se na kos ti práce vokolo toho e vepočeniho dobetka nevohližime, kór deš vime, že s ti práce máme živobeti a že ten dobetek bode za nejaké čas náš. Takovádle pučka ešče každimo dobře pomuhla a žádné pro ňo na boben nepřišél.“

OBSAH

ÚVODNÍ SLOVO

O PRÁCI, PŘI NÍŽ SRDCE PROMLOUVAJÍ

Lízačky — — — — — — — — — 7
O dračkách — — — — — — — — 11

DĚKOVÁNÍ

Sloužila Mařenka — — — — — — — 15
Čí to pachole po vsi chodí — — — — — 17
A ti smrčcí chlapci malí — — — — — — 18
Ten Trávníčkuj zrovna chodí — — — — 20
Zarazila Andulka kulíček — — — — — 21
Vandroval syneček — — — — — — — 23

FIGURKY

Karel Sýkora a jeho sto let — — — — — 25
Stréc Jehňátko — — — — — — — — 30
Dvakrát chytrá — — — — — — — 34
Padrtuj dódyk — — — — — — — — 37
Řežuchova mutr — — — — — — — 39
Kača Jišova — — — — — — — — 41
Mateřské srdce hajného Chmelíčka — — — 43
Bába z Morauskýho — — — — — — — 46

O ČAROVÁNÍ

Vo čarováni — — — — — — — — 51
Čarodeňca — — — — — — — — — 51

Hojička z Předína — — — — — — — 54
Začarovany vrtěni — — — — — — — 55
Bábičcen strach vo telátko — — — — — 56

ŠKOLSKÉ

Hrachová vojna — — — — — — — — 59
Sladké prst — — — — — — — — 60
Nejlacinější pomoc — — — — — — — 61
Pomsta je sladká — — — — — — — 62

NÁZORY A ZKUŠENOSTI

Vomlaďováni — — — — — — — — 67
Co matička zem dá — — — — — — — 68

O NEUVĚŘITELNÝCH VĚCECH

Vo nehověřitelnéch věcich — — — — — 69
Věhodná zabijačka — — — — — — — 69
Jak strécovi hodeřelo do biča — — — — — 69
Krava zežrala nárožáke — — — — — — 70
Co bábičko zlobilo — — — — — — — 71
Jak pomuct dědóškovi? — — — — — — 72

O ŽENSKÉ PARÁDĚ

Čepce — — — — — — — — — — — 75
Škrobínky — — — — — — — — — 76

RŮZNÉ

Aby nemusel být velebníčkem — — — — 81
Moc pěkná nadílka — — — — — — — 84
Komu čest, tomu čest — — — — — — 85
Chvála zemřelých — — — — — — — 86

UKÁZKA FONETICKÉHO PRAVOPISU

Stréc Jehňátko — — — — — — — — 89

POVÍDÁNÍ

Z HORÁCKA

VRATISLAV

BĚLÍK

Typograficky upravil a obálku navrhl Antonín Dvořák. Vydalo Krajské nakladatelství v Havlíčkově Brodě r. 1956 jako 39. publikaci. Odpovědný redaktor Jos. Čábela. Z nové sazby písmem News-Ideal vytiskly Jihlavské tiskárny, n. p. v Havlíčkově Brodě. 51.568/1/55/SV1 AA 4.10, VA 4.31. Papír 61/86, 222, 80 g. P 10516. Náklad 2.200. Vydání I. - 13 - 9

Brož. 11.60 Kčs, váz. 17.60 Kčs.